

LISA 5 Ainevaldkond “Sotsiaalained”

Sotsiaalvaldkondlik pädevus

Ainevaldkonna õppeainete õpetamise eesmärk põhikoolis on kujundada õpilastes eakohane sotsiaalvaldkondlik pädevus: suutlikkus mõista ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi; tunda ning austada inimõigusi ja demokraatiat; vallata teadmisi kodanikuõigustest ja -vastutusest ning käituda nendega kooskõlas; ära tunda kultuurilist eripära; järgida üldtunnustatud käitumisreegleid; olla huvitatud oma kogukonna, rahva, riigi ja maailma arengust; kujundada oma arvamust ning olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik; tunda ja kasutada lihtsamaid sotsiaalteaduste uurimismeetodeid; tunda huvi ümbritseva maailma vastu.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpuks õpilane:

- 1) mõistab ühiskonnas toimuvate muutuste põhjusi ja tagajärgi;
- 2) valdab adekvaatset minapilti, oskab analüüsida oma võimalusi ja kavandab neist lähtuvalt tulevikuplaane;
- 3) tunneb ning austab demokraatiat ja inimõigusi, teab kodanikuõigusi ja -kohustusi, järgib üldtunnustatud käitumisreegleid ning on seaduskuulekas;
- 4) huvitub iseenda, oma kogukonna, rahva ja maailma arengust, kujundab oma arvamust ning mõistab oma võimalusi olla aktiivne ja vastutustundlik kodanik;
- 5) tunneb lihtsamaid uurimismeetodeid ja kasutab neist mõnda õppes;
- 6) teadvustab kultuurilist eripära ning suhtub lugupidavalt individuaalsetesse, kultuurilistesse ja maailmavaatelistesse erinevustesse juhul, kui need pole inimväärikust alandavad;
- 7) käitub üldtunnustatud sotsiaalsete normide ja suhtlemistavade järgi, mis aitavad toime tulla eakaaslaste hulgas, perekonnas, kogukonnas ning ühiskonnas, väärtustades neid;
- 8) on omandanud teadmisi ja oskusi enesekontrolli, enesekasvatuse, oma võimete arendamise, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi kohta ning suhtub positiivselt endasse ja teistesse;
- 9) hindab vabadust, inimväärikust, võrdõiguslikkust, ausust, hoolivust, sallivust, vastutustunnet, õiglust ja isamaalisust ning tunneb austust enda, teiste inimeste ja keskkonna vastu.

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse-tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest

väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks vajalikke teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetus aitab kaasa teistes õppeainetes õpitava tervikuks sidumisele ning kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut. Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas ning aitab õpilasel kujuneda sotsiaalselt küpseks ja teovõimeliseks isiksuseks.

Inimeseõpetuse üldeesmärk on aidata kaasa õpilase sotsiaalses elus vajalike toimetulekuoskuste arengule, mille elluviimiseks kujundatakse õpilases terviklikku isiksust, sotsiaalset kompetentsust, terviseteadlikkust ja ausust, hoolivust, vastutustunnet ning õiglust. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud soolise võrdsuse osas.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased sotsiaalse kirjaoskuse: teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused kodanikuidenteedi ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks ning aktiivse kodaniku kujunemiseks. Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi, sobival viisil väljendada oma tundeid, aktseptida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi.

Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepsitud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alus maailmavaateline mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata naiste ja meeste ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa soolise võrdõiguslikkuse edendamisele. Valdkonnasisese lõiminguga taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning näeb ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Tal on tõhusad oskused ja valmidus ühiskonnaellu sekkuda ning selles osaleda. Õppesisu käsitletluses teeb valiku aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud õpitulemused, üld ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatud.

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Sotsiaalainete valdkonna õppeainete õppimise kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise – kujundamisel on kandev roll õpetajal, kelle väärtushinnangud, suhtlemis- ja sotsiaalsed oskused loovad sobiliku õpikeskkonna ning mõjutavad õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevuse kujundamist toetavad kõik ainevaldkonna õppeained erinevate rõhuasetuste kaudu. Näiteks toetavad suutlikkust mõista humanismi, demokraatia ja jätkusuutliku arengu põhiväärtusi ning nendest oma tegutsemises juhinduda ajalugu ja ühiskonnaõpetus; Inimeseõpetus toetab väärtussüsteemide mõistmist, mõtete, sõnade ja tunnetega kooskõlas elamist, oma valikute põhjendamist ning enda heaolu kõrval teiste arvestamist. Oskust seista vastu kesksete normide rikkumisele kujundavad ühiskonnaõpetus ja inimeseõpetus.

Enesemääratluspädevust – suutlikkust mõista ja hinnata iseennast; hinnata oma nõrku ja tugevaid külgi ning arendada positiivset suhtumist endasse ja teistesse; järgida tervislikke eluviise; lahendada tõhusalt ja turvaliselt iseendaga, oma vaimse, füüsilise, emotsionaalse ning sotsiaalse tervisega seonduvaid ja inimsuhetes tekkivaid probleeme – toetab peamiselt inimeseõpetus, ent rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundajana teisedki valdkonna õppeained.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Iga sotsiaalvaldkonna õppeaine kujundab suutlikkust organiseerida õpikeskkonda ning hankida õppimiseks vajaminevaid vahendeid ja teavet, samuti oma õppimise planeerimist ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Õpetegevuse ja tagasiside kaudu omandavad õppijad eneseanalüüsi oskuse ning suudavad selle järgi kavandada oma edasiõppimist.

Suhtluspädevuse kujundamisel on oluline roll kõigil valdkonna õppeainetel. Suutlikkust ennast selgelt ja asjakohaselt väljendada erinevates suhtlusolukordades; lugeda ning mõista teabe- ja tarbetekste ning ilukirjandust; kirjutada eri liiki tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja sobivat stiili; väärtustada õigekeelsust ning väljendusrikast keelt taotlevad kõik valdkonna õppeained.

Matemaatika-, loodusteaduste- ja tehnoloogiaalane pädevus – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid kõigis elu- ja tegevusvaldkondades – toetavad kõik valdkonna õppeained. Õpitakse eristama sotsiaalteadusi loodusteadustest (sh mõistma nendes kasutatavate uurimismeetodite eripära). Õpitakse otsima teavet, kasutades tehnoloogilisi abivahendeid, ja tegema saadud teabe alusel tõendus põhiseid otsuseid.

Ettevõtlikkuspädevuse peamine kujundaja on ühiskonnaõpetus, kuid ka teised valdkonna õppeained. Õpitakse nägema probleeme ja neis peituvaid võimalusi, püstitama eesmärged, genereerima ideid ning neid teostama; õpitakse initsiatiivikust ja vastutust, tegema eesmärkide saavutamiseks koostööd; õpitakse tegevust lõpule viima, reageerima paindlikult

muutustele, võtma arukaid riske ning tulema toime ebakindlusega; õpitakse ideede teostamiseks valida sobivaid ja loovaid meetodeid, mis toetuvad olukorra, enda suutlikkuse ja ressursside adekvaatsele analüüsile ja tegevuse tagajärgede prognoosile ning on kooskõlas eesmärkidega.

Digipädevus. Sotsiaalaineid õppides kasutatakse digivahendeid teabe otsimiseks, kogumiseks ja esitamiseks. Saadud teavet rakendatakse ühiskonna probleemide üle arutledes ja arvamust avaldades. Digitaalset sisu luuakse või koostatakse kooskõlas autoriõigustega ning osatakse kasutada digivahendeid individuaalses ja ühisloomes. Arendatakse teadlikkust kodanikuaktiivsuse väljendamise võimalustest erinevates suhtluskeskkondades ning oskust kasutada e-teenuseid. Suurendatakse teadlikkust digivahendite rakendamisega kaasneva võimalikest terviseriskidest ja interneti turvalisusest.

Sotsiaalainete lõimingu võimalusi teiste ainevaldkondadega

Sotsiaallained on teiste ainevaldkondadega seotud valdkonnapädevuste kujundamise kaudu.

Keel ja kirjandus, sh võõrkeeled. Kujundatakse oskust väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult; lugeda ja mõista erinevaid tekste. Õpilasi juhatakse kasutama kohaseid keelevahendeid, ainealast sõnavara ja väljendusrikast keelt ning järgima õigekeelsusnõudeid. Tähtsustatakse teksti kriitilise analüüsi oskust, meediakirjaoskust, teabe hankimist, selle kriitilist hindamist, tööde vormistamist ning intellektuaalse omandi kaitset. Sotsiaalainete õppimise kaudu täiendatakse õpilaste teadmisi erinevatest kultuuridest ja traditsioonidest. Õpilasi suunatakse märkama oma kultuuri ja teiste kultuuride erinevusi ning neist lugu pidama. Juhatakse tähelepanu erinevate suhtluskeskkondade reeglitele ning ühiskondlikule mitmekesisusele. Selgitatakse võõrkeelse algupäraga mõisteid, võõrkeeleoskust arendatakse ka lisamaterjali otsimisel ja mõistmisel.

Matemaatika. Kujundatakse järgmisi oskusi: ajaarvamine; ressursside plaanimine (aeg, raha); matemaatiline kirjaoskus, arvandmete esitlemine ja tõlgendamine (graafikud, tabelid, diagrammid); oskus probleeme seada, sobivaid lahendusstrateegiaid leida ja neid rakendada, lahendusideid analüüsida ning tulemuse tõesust kontrollida; oskus loogiliselt arutleda, põhjendada ja tõestada ning väärtustada matemaatilist käsitlust, mõista selle sotsiaalset, kultuurilist ja personaalset tähendust.

Loodusained. Õpitakse mõistma looduskeskkonna ja geograafilise asendi mõju inimühiskonna arengule, inimese arengut ja rahvastikuprotsesse; majanduse ressursse; ühiskonna jätkusuutlikku säästlikku tarbimist, üleilmastumist, globaalprobleemide, sh keskkonnaprobleemide märkamist ja mõistmist ning jätkusuutliku ja vastutustundliku eluviisi väärtustamist.

Tehnoloogia. Käsitlevate teemade kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevat võimalust ja ohte; rakendada nüüdisaegseid tehnoloogiaid tõhusalt

ning eetiliselt oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonda kujundades; kasutada tehnovahendeid eesmärgipäraselt ja säästlikult, järgides ohutuse ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Kunstiained. Käsitletakse Eesti, Euroopa ja maailma erinevate rahvaste kultuuriteemasid, iluhinnangute muutumist ajas; esteetilist arengut ja eneseteostuse võimalusi, rahvakultuuri ning loomingulist eneseväljendusoskust.

Kehaline kasvatus. Kujundatakse oskust mõista ja väärtustada kehalise aktiivsuse tähtsust tervisliku eluviisi osana eri ajastuil; arendatakse sallivat suhtumist kaaslastesse ning koostööpõhimõtteid tervislikku eluviisi järgides.

Läbivate teemade rakendamise võimalusi

Läbiva teema „Elukestev õpe ja karjääri planeerimine“ käsitlemisega aidatakse õpilasel kujuneda isiksuseks, kes on valmis õppima kogu elu, täitma erinevaid rolle muutuvast õpi-, elu- ja töökeskkonnas ning kujundama oma elukäiku teadlike otsuste kaudu, et teha mõistlikke kutsevalikuid.

Läbiva teemaga „Keskkond ja jätkusuutlik areng“ toetatakse õpilase kujunemist sotsiaalselt aktiivseks, vastutustundlikuks ja keskkonnateadlikuks inimeseks, kes püüab leida lahendusi keskkonna- ja inimarengu küsimustele, pidades silmas nende jätkusuutlikkust.

Läbiva teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist aktiivseks ning vastutustundlikuks kogukonna- ja ühiskonnaliikmeks, kes mõistab ühiskonna toimimise põhimõtteid ja mehhanisme ning kodanikualgatuse tähendust, on ühiskonda lõimitud, toetub oma tegevuses riigi kultuuritraditsioonidele ja arengusuundadele ning osaleb poliitiliste ja majandusotsuste tegemises.

Läbiva teema „Kultuuriline identiteet“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist kultuuriteadlikuks inimeseks, kes mõistab kultuuri osa inimeste mõtte- ja käitumislaadi kujundajana ja kultuuride muutumist ajaloo vältel ning kellel on ettekujutus kultuuride mitmekesisusest ja kultuuriga määratud elupraktika eripärast nii ühiskonna ja terviku tasandil (rahvuskultuur) kui ka ühiskonna sees (regionaalne, professionaalne, klassi-, noorte- jms kultuur; subkultuur ja vastukultuur) ning kes väärtustab omakultuuri ja kultuurilist mitmekesisust, on kultuuriliselt salliv ning koostööaldis.

Läbiva teema „Teabekeskond“ käsitlemisega toetatakse õpilase kujunemist infoteadlikuks inimeseks, kes tajub ja teadvustab ümbritsevat infokeskkonda ning suudab seda kriitiliselt analüüsida ja selles toimida olenevalt oma eesmärkidest ning ühiskonnas omaks võetud kommunikatsioonieetikast.

Läbiva teemaga „Tehnoloogia ja innovatsioon“ toetatakse õpilase kujunemist uuendusaltiks ja tänapäevaseid tehnoloogiaid eesmärgipäraselt kasutada oskavaks inimeseks, kes tuleb toime kiiresti muutuvast tehnoloogilises elu-, õpi- ja töökeskkonnas.

Läbiva teema „Tervis ja ohutus“ käsitlemisega toetatakse õpilase kasvamist vaimselt, emotsionaalselt ja füüsiliselt terveks ühiskonnaliikmeks, kes on võimeline käituma turvaliselt ning kujundama tervet keskkonda.

Läbiva teemaga „Väärtused ja kõlblus“ taotletakse õpilase kujunemist kõlbliselt arenenud inimeseks, kes tunneb nüüdisajal rahvusvaheliselt üldtunnustatud väärtusi ja kõlbluspõhimõtteid, järgib neid koolis ja väljaspool kooli, ei jää ükskõikseks, kui neid eiratakse, ning sekkub vajaduse korral oma võimaluste piires.

Ühiskonnaõpetus

Koos teiste õppeainetega aitab ühiskonnaõpetus kaasa noore inimese kujunemisel ennast teostavaks, kaasinimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ühiskonnaliikmeks.

Õppeainena on ühiskonnaõpetusel nii poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline kui ka ideede dimensioon. Lähtuvalt olemasoleva ühiskonnakorralduse tundmaõppimisest tuleb toetada ja ergutada mõttevahetust ka tuleviku ideaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Esimesest viienda klassini eraldi ühiskonnaõpetuse tunde pole, ühiskonnaga seotut käsitletakse integreeritult teiste õppeainetega (emakeel, loodusõpetus, kodulugu, inimeseõpetus), tähtpäevade ja pühade puhul kuulub vastav vestlusteema põhitunni raamidesse. 6. klassis on eraldi ühiskonnaõpetuse ainetund. Kogemuslikult õpitakse ühiskonnaelu korraldust selle põhjal, kuidas on korraldatud klassi ja kooli elu, kuidas jaotuvad ülesanded ja kohustused, kuidas toimuvad inimestevahelised suhted ja koostöö, milline tähtsus on sallivusel, kohusetundel, aususel.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- tajuda ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustada perekonda ja selle traditsioone;
- järgida üldtunnustatud käitumisreegleid;
- omandada oskused, mis aitavad käituda kollektiivis, kohaneda eakaaslaste hulgas;
- äratada huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- kujundada lugupidamine individuaalsetesse ja kultuurilistesse eripäradesse;
- omandada üldised teadmised oma kodukoha ja Eesti kohta;
- omandada esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha, selle teenimise ja kasutamise kohta;

- mõista kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;
- omandada oskus koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- teadvustada oma õigus saada abi erinevates elusituatsioonides.

1. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Üldtunnustatud käitumisreeglid omandatakse eelkõige õpetajate eeskuju põhjal.

Rahvuslike traditsioonidega tutvuvad lapsed eesti keele tundides kasutatava õppematerjali kaudu, aga ka aasta jooksul ette tulevate tähtpäevade tähistamise teel. Rahvakalendri pühi ja teisi meie kultuuriruumile omaseid pühi tähistatakse kuupidudel, pühade puhul valmistatakse traditsioonilisi toite, lauldakse laule, mängitakse laulumänge jne, sidudes tervikuks muusikaõpetuse, eesti keele, koduloo, ühiskonnaõpetuse, kehalise kasvatuse, käsitöö ja kunstiõpetuse. Seoses rahvuslike traditsioonidega tutvumisega, puutuvad lapsed kokku ka isiklikest ja perekondlikest eripäradest tulenevate erisuste ja variatsioonidega. Kujuneb sallivus erinevate väärtuste ja kommete suhtes. Samas tunnetab laps ka perekonna ühtekuuluvust ja tähtsust oma elu kujundajana.

Suhtlemisoskuste omandamine toimub erinevaid võimalusi kasutades. Oluline on laste aktiivne tegevus kogu õppetegevuse jooksul. Muusikaõpetus ja emakeele õpetus arendavad aktiivset kuulamisoskust. Eurütmiharjutused õpetavad lastele žestide keelt. Eneseväljendamist liikumise abil õpitakse ka kehalises kasvatuses.

Koostööoskusi kujundatakse nii rühmatöodes erinevates ainetundides kui kuupidude etteastete ettevalmistamise juures. Samuti suuremate ürituste korraldamisel nagu näiteks talgutel osalemine, klassi esindamine jõululaadal või koolidevahelisel üritusel. Koos tegevuste plaanimine ja kavandamine annab lapsele ka oskuse arvestada teiste arvamusega, arvestada ja hinnata inimeste erinevusi.

Õppetegevus

Klassi käitumisreeglite sõnastamine.

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Osalemine töötalgutel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Õppesisu

Perekond, ühiskond, reeglid. Traditsioonid ja kodumaa kultuur. Rühmas ja ühiskonnas väärtustatud omadused.

Oodatavad õpitulemused

1. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri vastu;
- peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- oskab näidete abil selgitada vabatahtliku töö olemust.

2. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Erinevate rahvaste kultuuriga tutvutakse peamiselt võõrkeele tunnis. Samuti on kasuks väliskülalistega suhtlemine (väikese keeleoskuse puhul kasvõi õpetaja vahendusel), aga ka võõrkeelsed rahvusliku muusika kontserdid.

Kontsertide ja näituste külastamine on väärtuslikuks õppetegevuseks ka kodumaa rahvakultuuriga tutvumisel. Õppekäigud tutvustavad kodukoha loodust, aga ka olulisi kultuuri- ameti- jt asutusi. Raamatukoguga tutvumine on oluline, et laps leiaks huvi või vajaduse korral teda huvitavat teavet.

Oma kodukoha asula, looduse ja spordirajatiste tundmine on oluline ka tervise aspektist. Ohutu liikumise eelduseks on ümbruse tundmine ja ka huvi selle vastu, liikumishuvi omakorda on aga eelduseks tervetele eluviisidele. Samuti õpetab ümbrusega tutvumine lapsele austust ja hoolivust looduse vastu ning on aluseks loomuliku ja puhta keskkonna väärtustamisele.

Töötalgutel osalemine arendab koostööoskusi, ka oskust töötada koos väga erinevate oskustega erivanuseliste inimestega. Samas õpetab see kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust.

Õppetegevus

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupidude ette valmistamine ja neil esinemine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Osalemine töotalgutel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Kontserdikülastused.

Õppesisu

Rahvakalender, traditsioonid. Erinevad kultuurid ja kombed. Kodukoha loodus ja linna olulisemad ametiasutused.

Oodatavad õpitulemused

2. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- peab lugu kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi;
- oskab näidete abil selgitada vabatahtliku töö olemust;
- oskab koguda endale huvi pakkuvat teavet.

3. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetuse aine töövormideks sobivad suuline arutelu, grupitööd, osalemine diskussioonides. Lähtepunktiks on alati õpilaste olemasolevad teadmised, millelt saab suunavate küsimuste abil liikuda uute teemakäsitlusteni. Aruteludele tasub kutsuda ühiskonnas oluliste ametite esindajaid.

Koostöö ja suhtlemine võõrastega, arutelud ühiskonnas olulistel teemadel õpetavad lastele individuaalsete eripärade arvestamist ja hindamist.

Ühiskonnaõpetuse teemade käsitlemine pakub võimalusi tööks erinevate allikatega. Nii areneb laste oskus otsida sobilikke materjale, aga ka funktsionaalne kirjaoskus.

Ühiskonnaõpetus on tihedalt tänapäevaga seotud õppeaine. Nii tuleb eraldi käsitleda momendil aktuaalset temaatikat. Lapsed saavad välja tuua käsitletava teemaga seonduvad

probleemid, pakkuda välja lahendusviise. Õpitakse kuulama teiste arvamust, erinevate arvamustega arvestama, lahendusvõimalusi analüüsima, kujundatakse matemaatikapädevust. Lapsed omandavad oskuse luua lihtsaid tulevikuvisionid, mis on oma elu juhtimise seisukohalt oluline oskus.

Kolmandal õppeaastal toimub moraalsete käitumise põhimõtete teadvustamine, mis on seotud religiooniõpetusega. Samuti teadvustab laps nüüd ennast erilise ja teistest erineva, maailmast eraldi seisva isiksusena. On arenguliselt soodus periood toetada õpetusega individuaalsete erinevuste väärtustamist.

Seoses religiooniõpetusega käsitletakse hea ja kurja ja õigluse ning teiste vooruste teemasid. Aruteludes antakse lastele mõista, et neil on alati õigus saada abi, kui nad tunnevad, et ei suuda olukorda lahendada või on tunnistajaks ebaõiglusele. Siinkohal on oluline ka eneseväljendamis- ja –kehtestamisoskus, oskus küsida abi.

Koduloo ainetükkides tutvutakse vanade ametitega, teadvustatakse nende tööde olulisust mineviku ja tänapäeva ühiskonnas. Ühiskonnaõpetus lõimub siin emakeele-, muusika- ja kunsti- ning käsitööõpetusega.

Matemaatikas õpitakse rahaühikuid, matemaatikateadmiste rakendamiseks, aga ka kodanikuna toimetulekuoskuseks on pere eelarve arvutamine. See seostub raha teenimise ja kulutamise põhimõtte teadvustamisega, arusaamisega, et tööl ja ajal on omamoodi ka rahaline väärtus, mis annab inimesele võimaluse oma töö eest elatiseks raha teenida. Arutletakse soovide ja vajaduste erinevuse üle ning väärtushinnangute üle. Siinkohal lõimub õpetusse religiooniõpetus.

Kooli laadal või koolidevahelisel üritusel klassi esindamine, kuupeo korraldamine või ka koolis või kodukohas töötalgute korraldamine õpetavad kodanikualgatuse põhimõtteid ning tähtsust, samas liidavad klassi kollektiivi.

Õppetegevus

Kuupeod ja rahvakalendri tähtpäevade tähistamine.

Kuupeodade ette valmistamine ja neil esinemine.

Klassi näidendi lavastamine ja esitamine.

Kooli jõululaada korraldamine.

Rühmatööd erinevates õppeainetes.

Arutelud ja diskussioonid.

Töö allikatega.

Osalemine töötalgutel.

Õpitavate võõrkeelte kultuuriga tutvumine läbi õpetaja vahendatud kirjanduse, laulude ja mängude.

Õppekäigud kodukohaga tutvumiseks.

Kontserdi- ja teatrikülastused.

Õppesisu

Hea ja halb, erinevad väärtushinnangud. Käitumine kollektiivis. Abi saamine ja õigused. Töö ja raha.

Õppe- ja kasvatuseesmärgid I kooliastmes

3. klassi lõpetaja:

- 1) väärtustab ennast ja teisi ning teab, et inimesed, nende arvamused, hinnangud ja väärtused on erinevad;
- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet;
- 3) väärtustab sõprust ja toetavaid peresuhteid armastuse ning vastastikuse toetuse allikana;
- 4) teab, milline on tervislik eluviis ning kuidas hoida füüsilist ja vaimset tervist, ning väärtustab neid;
- 5) mõistab oma õigust keelduda ennastkahjustavast tegevusest ning teab, kuidas ohuolukorras abi kutsuda;
- 6) teab, mis on perekond, kodu, kodukoht ja kodumaa, ning väärtustab neid;
- 7) teab Eesti riigi sümboleid ja naaberriike;
- 8) kirjeldab, mis on lapse õigused ja kohustused, mõistab vastutust oma tegude eest ning plaanib oma aega ja igapäevaseid tegevusi;
- 9) oskab suhelda ning käituda teisi arvestades ja koostööd tehes, sõnastab oma tundeid ning teab, et nende väljendamiseks on erinevaid viise;
- 10) teab põhilisi käitumisreegleid, arvestab neid ning kirjeldab, mis on õiglane ja ebaõiglane käitumine.

Oodatavad õpitulemused

3. klassi lõpetaja:

- tajub ühiskonda kui inimeste eksisteerimise viisi;
- tähtsustab perekonda ja selle traditsioone;
- järgib üldtunnustatud käitumisreegleid: on viisakas, sõbralik, vastutustundlik, väarikas, töökas, täpne, aus, pakub abi abivajajale;
- tunneb ära ebaõigluse ja oskab sellele vastu seista;
- oskab käituda kollektiivis, kohaneb eakaaslaste hulgas;
- tunneb huvi oma kultuuri ja teiste kultuuride vastu;
- peab lugu individuaalsetest ja kultuurilistest eripäradest, on salliv erinevuste suhtes;
- tunneb oma kodukoha loodust, tähtsamaid ameti-, spordi-, tervishoiu- ja kultuuriasutusi;
- on omandanud esmased teadmised pere majandamise, ühiskonnale oluliste ametite, raha, selle teenimise ja kasutamise kohta;
- oskab näidete abil selgitada kodanikualgatuse ja vabatahtliku töö olemust ja vajalikkust;
- oskab koguda endale huvi pakkuvat teavet;
- teadvustab oma õigust saada abi erinevates elusituatsioonides, oskab abi küsida.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- õppida tundma oma kogukonda, kodukanti, kodumaad ja selle ümbrust, sealseid kombeid ning inimesi nende erinevustega;
- tutvuda kodanikuühenduste ning nende tegevusega, samuti vabatahtliku tööga, osaleda abitöödel, talgutel;
- tunda demokraatia põhimõtteid;
- õppida koostama ühiseid reegleid ning neid austada;
- tunda peamisi inimõigusi ja lapse õigusi;
- omandada põhioskused raha kasutamisel;
- tutvuda erinevate elukutsetega;
- saada teadlikuks tarbijaks (sealhulgas toimetulek reklaamiga);
- loomingu austamine;
- arendada koostööoskusi.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetus on 4. klassis lõimitud kogu õppetöösse, eelkõige aga inimeseõpetusse. Inimeseõpetuse peamiseks märksõnadeks on sel aastal samuti meie, meie kodukant, koostöö ja heated. Suurt rõhku pannakse sotsiaalsete oskuste arendamisele, eelkõige mängudes, aga ka töötegemisel. Just seltsivuse arendamise eesmärgil on liikumistunides suur rõhk ringmängudel ja grupiharjutustel. Mängudes on kindel põhimõte tähtsustada koostööd ning vältida võistlust.

Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Teise inimese mõistmise, teise emotsioonide või arvamusega toimetulemise õppimisel tulevad appi erinevad õppeained. Võõrkeeltes alustatakse tõlkimist, kuid ei tõlgita otse, vaid tõlgendatakse fraas ning tõlgitakse tervet mõtet. Muusika meeleolude väljendamine liikumises on abiks õppides kehakeele lugemist, tunnete väljendamist ning tõlgendamist. Võimlemises on olulised osavuse, julguse, enesekindluse õppimine, enese ja teiste jälgimine, ohu tunnetamine.

Oma silmaga vaadatakse kodukanti, matkatakse, külastatakse ametite esindajaid. Võimalusel osaletakse talgutöödel või kellegi abistamisel. Kõikjal õppekäikudel arutletakse eriliste elamuste, aga ka tervise ja ohutuse aspektide üle. Samas, emakeeletundides käsitletakse kodukoha lugude ja legendide temaatikat.

Rahvuslike sündmuste ja tähtpäevadega seoses vesteldakse põhitunnis oluliste mõiste ja märkide üle (rahvas, isamaa, kodumaa, rahvussümboolika jms).

Õppetegevused

Matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

Õppesisu

Kodukoht. Kodukoha kombed. Perekond ja suguvõsa. Naabruskond. Sõpruskond. Kogukond ja traditsioonid. Koostöö ja ühistegevus.

Oodatavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:
 - teab ja hoiab kogukonna traditsioone;
 - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõistet *vabatahtlik tegevus*;
 - osaleb võimalusel vabatahtlikus tegevuses;
 - pakub vajajatele abi.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonnaõpetus on 5. klassis lõimitud kogu õppetöösse. Peamisteks märksõnadeks on Eestimaa ja selle rahvas, inimesed oma erinevustega ja rollidega, ühistegevus ja kodanikualgatus kodukohas. Eesti ühiskonna kujunemislugu saab vestlusteemaks seoses erinevate tähtpäevadega, kuid seda käsitletakse ka geograafiatundides, kus õpitakse tundma esmalt Eestit ning siis kogu Läänemere piirkonda.

Eakohase uudishimu rahuldamise ning igat laadi erinevuste märkamise eesmärgil tutvutakse kõikvõimalike vastandlike näidetega nii Eesti kui naabermaade ja nende rahvaste kohta.

Koolielu igapäevasituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana on teemaks erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, väarikus jne. Igapäevases tegevuses toetatakse oma emotsioonide väljendamise oskuse ja teiste emotsioonide talumise arengut. Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Olulisel kohal on inimeste erinevat rollide märkamine ja eristamine. Siinkohal on abiks nii geograafiatunnid kui igasugused õppekäigud, tutvumine ühenduste liikmete ja nende tegevusega. Siinkohal pakuvad tuge ka hästi kavandatud rollimängud ning ühistegevused (näidend vms).

Nii mängudes, tööd tehes kui õppekäikudel on oluline enese ja teiste jälgimise oskus ning tähelepanelikkus ohu suhtes. Muuhulgas on oluline privaatsuse hindamine ning oskus öelda *ei* – enese kaitseks. Samuti peaks teravnema taju abivajajat märgata ning kujunema oskus abi pakkuda, aga ka vajadusel vastu võtta. Siinkohal on abiks erinevad õppekäigud ja osalemine talgutel või abitöödel, kuid kindlasti ka õppetöö ühistegevused ja igapäevane koolielu.

Enda terviklikkuse seisukohalt on oluline õppida eraldama oma mõtteid ja võõraid mõtteid. Selle oskuse kujunemisel on abiks emakeeleõpetus, milles käsitletakse vastavat grammatilist sisu. Ka liikumistundides lisandub grupiharjutustele isiklikum lähenemine – alustatakse üksikute liigutuste iseseisvat harjutamist.

Samas kujuneb hingeline ühtsuse ja seotuse tunne kogu inimkonnaga ning kogu maailmaga. Abiks on tutvumine inimesega läbi aegade ajaloos ning tutvumine maailmaga geograafias ja selle kõikvõimalike eripalgeliste asukatega looma- ja taimeõpetuses. Kogu maailma mitmekesisust õpitakse tundma hingelise suhte kaudu. Ka Maad käsitletakse elava, ühtse organismina. Lood võõrastest loomadest, taimedest teenivad teistki eesmärki – rahuldada eakohast tohutud teadmishimu.

Õppetegevused

Matkad, õppekäigud. Vabatahtlik tegevus. Mängud. Arutelud.

Õppesisu

Eestis ja kodukohas elavad rahvarühmad, rahvused, religioonid. Inimesed oma erinevustega ja erinevad rollid. Eesti naaberriigid. Kodukohas tegutsevate seltside, klubide ja ühenduste tegevus. Eakohased kodanikualgatuse võimalused. Koostöö ja ühistegevus.

Oodatavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *rahvus*, *riik*, *võrdõiguslikkus* ja *sallivus*;
- nimetab Eestis ja kodukohas elavaid rahvarühmi ning kirjeldab nende eluolu ja kultuuritraditsioone;
- nimetab Eestis esindatud peamisi usundeid ja kirjeldab nende kombeid;

- toob näiteid naiste ja meeste võrdsete õiguste ja nende rikkumise kohta Eestis;
- suhtub sallivalt erinevustesse;
- teab, mis on isikutunnistus ja reisisidokumendid;
- nimetab ja näitab kaardil Eesti naaberriike ning toob näiteid, kuidas muu maailm mõjutab elu Eestis;
- seletab oma sõnadega ning kasutab kontekstis mõisteid *kodanikuihendus* ja *kodanikualgatus*;
- nimetab kodukohas tegutsevaid seltse, klubisid ja ühendusi ning kirjeldab nende tegevust;
- nimetab kodukohas või koolis tegutsevaid noorteorganisatsioone ning kirjeldab nende tegevust;
- teab kodukoha kodanikualgatusi ning võimalusel algatab ise;
- toob näiteid vabatahtliku töö kasulikkuse kohta, märkab probleeme ja pakub vajajatele abi.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Ühiskonna kujunemise ja selle reeglitega ning inimõigustega tutvutakse ajaloo teemade raames, peamiselt seoses Vana-Kreeka ja Vana-Roomaga. Kokkulepped ja reeglid ning nende loomine ja täitmine on kindlasti aktuaalsed seoses kooli igapäevaeluga. Samuti käsitletakse aruteludes kindlasti lapse õiguste ja kohustuste temaatikat.

Matemaatikas õpitakse protsentarvutust ning lahendatakse erinevaid rahaga toimetamise ülesandeid. Süvenetakse ka laenamise teemasse.

Targa tarbija kasvamisel on abiks kindlasti igasugune käsitöö, milles tähtsustatakse isetehtu võlu ja kordumatust, asjade otstarbekust ja säästlikkust materjalide kasutamisel. Samuti on toeks aiandus, kus tutvutakse toiduainete kasvatamise tarkustega. Pidev kogemus käsitöö tegemisega ja isiklikud kohtumised aastate jooksul erinevate meistritega õpetavad väärtustama kunsti ja autorlust.

Info otsimine ja sellest väärtusliku eristamine on esmalt emakeeleõpetuse eesmärk, kuid seostub tekstitööga erinevates õppeainetes. Õpitakse kasutama raamatukogu ja teisi mahukaid infokogusid. Analüüsitakse erinevaid meediakanaleid, ka reklaami. Siinkohal haakub õpetus tihedalt kunstiõpetusega. Tuleb õppida ka ohutu suhtlemise reegleid – nii otseses kui meediast vahendatud suhtluses. Siinkohal on tihedalt lõimitud ühiskonna- ja inimeseõpetus.

Õppe- ja kasvatusesmärgid II kooliastmes

6. klassi lõpetaja:

1) väärtustab enda ja teiste positiivseid iseloomujooni ja omadusi ning sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikana;

- 2) väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet ning kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus: üksteise aitamist, jagamist, hoolitsemist ja koostööd;
- 3) kirjeldab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske ja väärtustab tervislikku elu uimastiteta; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest;
- 4) kirjeldab, millised kehalised ja emotsionaalsed muutused toimuvad murdeas;
- 5) kirjeldab enesehinnangu parandamise ning enesekontrolli tegemise võimalusi ja tähtsust igapäevasuhetes, väärtustab inimeste erinevusi ning oskab teisi arvestada;
- 6) kirjeldab ja selgitab konfliktide võimalikke põhjusi ning oskab eristada tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahenduse viise; demonstreerib õpituatsioonis, kuidas aktiivselt kuulata ja kehtestavalt käituda;
- 7) väärtustab tervist ja tervislikku eluviisi ning arvestab tervisliku eluviisi komponente igapäevaelus;
- 8) teab, kuidas toimida ohuolukorras, ning oskab õpituatsioonis abi kutsuda;
- 9) kirjeldab tegevusi, mis muudavad tema elukeskkonna turvaliseks ja tugevdavad tervist.

Õppetegevused

Õppekäigud. Arutlused. Mängud. Projektitööd.

Õppesisu

Ühiskonna valitsemine ja sellega seotud kohustused. Kohalik omavalitsus. Seadus ja reegel. Reeglite loomine. Inimõigused. Õpilaste osalemine koolielu korraldamises. Kodukord, klassi reeglid, mängureeglid. Lapse õigused ja kohustused. Raha kasutamine ja planeerimine. Elukutsed ja õppimine. Tarbimine. Töökultuur. Raamatukogu. Meediakanalid ja infotarbimine. Autorlus ja autoriõigused.

Oodatavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:
 - seletab oma sõnadega ja kasutab kontekstis mõisteid *inimõigus*, *seadus*, *demokraatia*;
 - iseloomustab ja väärtustab demokraatia põhimõtteid (arvamuste mitmekesisus, sõnavabadus, osalus aruteludes ja otsustamises, õigus valida ja saada valitud);
 - nimetab ja austab inimõigusi;
 - teab, et Eesti on demokraatlik vabariik, nimetab Vabariigi Valitsuse, Riigikogu ja Vabariigi Presidendi peamisi ülesandeid;
 - teab, mis on kohalik omavalitsus, toob näiteid oma koduvalla või linna omavalitsuse tegevuse kohta;
 - teab, et kõik on võrdsed seaduse ees ja peavad seadusi täitma, toob näiteid seaduskuuleka käitumise kohta;
 - kirjeldab demokraatia põhimõtete toimimist koolis;
 - märkab ja arvestab erinevaid huve ja võimalusi ning on valmis koostööks ja kokkulepeteks; oskab otsida ja pakkuda abi probleemide lahendamisel;
 - toetab oma suhtumise ja tegutsemisega koolidemokraatiat;

- tunneb ÜRO lapseõiguste konventsiooni põhimõtteid, nimetab lapse õigusi, tunneb õiguste ja vastutuse tasakaalu;
- teeb vahet vajadusel, soovidel ja võimalustel;
- teab, kuidas raha teenitakse ja millest koosneb pere eelarve; oskab kulutusi tähtsuse järjekorda seada, koostada eelarvet oma taskuraha piires ning oma aega planeerida;
- teab internetipanga ja pangakaardi turvalise kasutamise reegleid;
- iseloomustab, milliseid isiksuse omadusi, teadmisi ja oskusi eeldavad erinevad elukutsed;
- selgitab erinevate elukutsete vajalikkust ühiskonnale;
- oskab tarbijana märgata ja mõista tooteinfot ja tunneb tarbija õigusi;
- oskab leida teavet oma eesmärkide ja huvide tarbeks, sh kasutab indekseid, sõnastikke, otsingumootoreid ning entsüklopeediat;
- oskab eristada fakti ja arvamust;
- oskab oma teadmisi ja seisukohti esitada; loob, kasutab ning jagab infot;
- väärtustab teiste autorite ja enda tehtud tööd; viitab teiste autorite loomingule; tunneb autorina vastutust oma teose eest; teadvustab autoriõiguste kaitsega seotud probleeme;
- tunneb interneti võimalusi, kasutamise ohtusid ja informatsioonilise enesemääramise võimalusi;
- mõistab, et reklaami taga on müügiedu taotlus.

Inimeseõpetus

Inimeseõpetust käsitletakse 1. klassis eesti keele õpetusse lõimitult, 2. ja 3. klassis eraldi tundides, perioodõppe vormis. II kooliastmes on inimeseõpetus iseseisva ainetunnina kahel aastal – 4. või 5. ja 6. klassis.

Inimeseõpetuses on rõhk väärtuskasvatusel. Hoiakute kujundamine ja väärtuskasvatus toimub vaimses õpikeskkonnas üksteist mõistvas õhkkonnas ning eesmärgiks on õpilaste positiivse mõtlemise arendamine seoses oma arengu- ja toimetulekuvõimalustega. Õpikeskkonna kujundamisel on peamiseks õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamine, võimalus vabaks arvamuseavalduseks, initsiatiiviks, tegutsemiseks.

Adekvaatse enesehinnangu kujunemisel on eeldusteks on individuaalsete eripärade väärtustamine ning oskus oma võimeid ise hinnata. Viimast toetab kooli hindamissüsteem.

Õpitavat käsitletakse otseselt igapäevaeluga seonduvalt või läbi jutustuste ja arutluste. Igapäevane koolielu annab õpetusele ainet. Koolielu korraldus õpetab ühiskonna toimimise põhimõtteid, igapäevased situatsioonid inimestevahelisi suhteid. Õpetajate eeskuju on oluliseks materjaliks sotsiaalsete normide ja väärtuste õppimisel.

Rahvuslikke ja rahvapärimuslikke kombeid õpitakse tähtpäevade puhul pidusid korraldades, aga ka kunsti-, koduloo- ja teistes tundides. Tootmise ja kaubandusega teevad õpilased tutvust kooli laatadel.

1 klassis ei ole eraldi õppeainena inimeseõpetust, kuid see on lõimitud kogu õppetöösse. Peamine osa õpetusest toimub põhitunnis, kus räägitavad lood toetavad tugevalt väärtuskasvatust, inimese arengu tähtsustamist. Läbiva joonena kuuluvad inimeseõpetuse teemad aga kogu õppe ja kasvatus juurde.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- adekvaatse enesehinnangu omandamine;
- tervikliku inimese kujunemiseks vajalike teadmiste, oskuste ja hoiakute omandamine;
- terviseteadlikkuse, tervist tugevdava käitumise ja tervisliku eluviisi omandamine;
- erinevuste väärtustamine;
- aususe, hoolivuse, sallivuse, vastutustunde, õigluse, isamaalisuse väärtustamine;
- enese ja teiste väärtustamine;
- keskkonna väärtustamine.

1.klass

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Suur osa inimeseõpetuse teemasid käsitletakse seoses põhitunnis räägitavate muinasjuttude ja muude lugudega (sealhulgas perekonnaga seonduvad teemad, sugudevaheliste ja individuaalsete erinevustega seotud teemad). Jutustatud lugudele järgneb klassis tihti vestlus – õpetaja ei jäta märkamata lastel tekkivaid küsimusi. Vastupidi, küsimuste tekkimine on väärtuslik, kuna arendab kõrgemaid mõtlemise tasandeid.

Tervisega seonduvad teemad (läbivad teemad „Tervis ja ohutus“ ning „Väärtused ja kõlblus“) käsitletakse igapäevase koolielu osana – kooliköögis pakutav tervislik toiduvalik, puhkuseharjumuse tekitamine põhitunni ülesehitusega, tihti värskes õhus viibimine ja sagedaste rütmi- ja tantsuharjutustega liikumisharjumuse tekitamine mõjuvad otseselt lapse väärtustele ja eelistustele. Toidu tervislikkuse üle arutletakse näiteks pühadetoitude ettevalmistamisel. Haigustest, õnnetustest ja häda korral abi kutsumisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes.

Oma õigusi ja kohustusi teadvustavad lapsed seoses klassi reeglite ühise koostamisega. Inimeste, nende omaduste ja võimete varieeruvus ilmneb lastele läbi mängude ja kunstiliste harjutuste.

Tänaval käitumist ja ohtlike olukordade vältimist (läbiv teema „Tervis ja ohutus“) õpitakse õppekäikudel. Väike klass saab õpetaja abiga ja juhendamisel ohutult linnas liigelda, vajadusel kutsub õpetaja õppekäigule kaasa kolleegi. Jalakäijale olulisi liiklusemärgi ja tähisteid õpitakse tundma kõnniteelt tänaval toimuvat liiklust vaadeldes. Õppekäigud on enamasti seotud mõne teise õppeaine – loodusõpetuse, koduloo, ühiskonnaõpetuse teemadega.

Õpipädevust toetatakse eneseanalüüsi oskuste õppimisega – oma meelte tundmaõppimine, tunnete ja mõtete teadvustamine. Suhtluspädevust ja ettevõtlikkuspädevust arendatakse mängudes, väärtus- ja enesemääratluspädevust erinevates loomingulistes ülesannetes.

Õppetegevus:

Muinasjutud. Vestlused klassis.

Mängud, liikumismängud.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Klassi reeglite kehtestamine.

Õppesisu:

Mina: omadused, huvid. Mina ja teised: erinevused. Inimese erilisus ja väärtus, õigused. Viisakas käitumine. Tervislik eluviis. Kodu, perekond, traditsioonid, tööd. Koduümbrus.

Taotletavad õpitulemused 1. klassis

Valdkonna “Mina” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab oma välimust, huve ja tegevusi, mida talle meeldib teha;
- teab, mille poolest sarnanevad ja eristuvad erinevad sugupoole;
- nimetab, mille poolest ta sarnaneb teistega ja erineb teistest;
- väärtustab iseennast ja teisi;
- mõistab viisaka käitumise vajalikkust.

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;

Valdkonna “Mina ja minu pere” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, mille poolest perekonnad erinevad ja sarnanevad;
- väärtustab üksteise abistamist ja arvestamist peres;
- teab oma kohustusi peres;
- selgitab lähemaid sugulussuhteid;
- kirjeldab pereliikmete erinevaid rolle kodus;
- teab inimeste erinevaid töid ja töökohti;
- kirjeldab ja eristab võimalusi, kuidas abistada pereliikmeid kodustes töödes;
- jutustab oma pere traditsioonidest;
- oskab tänaval käituda ning ületada sõiduteed ohutult;
- kirjeldab ohtlikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning valib ohutu tee sihtpunkti;
- väärtustab toetavaid peresuhteid ja kodu.

Valdkonna “Meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab igaühe individuaalsust seoses välimuse, huvide ja tugevustega;
- väärtustab inimese õigust olla erinev;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

2.klass

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Läbi põhitunni loomalugude vaadeldakse ja võrreldakse iseloomumadusi ja erinevaid tundeid ning nende väljendusi. Muinasjutud jt lood ilmestavad inimestevahelisi suhteid, eetilisi väärtusi. Õpilaste küsimustele ja arvamustele toetudes toimuvad klassis arutelud neil teemadel, kujundades seeläbi väärtus-, suhtlus- ja enesemääratluspädevust.

Koostöö- ja eneseväljendusoskusi õpitakse rühmategevustes – kunstiülesannetes, mängus, klassiprojektides (kuupidudel esinemine). Ettevõtlikkuspädevust toetatakse arendades initsiatiivikut ja vastutust. Siinkohal on oluline ka kooliga seotud tööalgetel osalemine.

Koostöös matemaatikaõpetusega omandab laps ajaühikud ning teadvustab aja kulgemist. Päevakava koostamine, oma tegevuste teadvustamine – meeldivad tegevused, kohustused, harjumused õpetavad lapsele ühest küljest enda tegevuse ja tunnete jälgimist, teisest küljest aja väärtustamist ja kolmandast küljest omandatud matemaatiliste oskuste praktilist kasutamist ja seostamist igapäevaeluga.

Haigustest, õnnetustest ja häda korral abi otsimisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes.

Liiklusreeglite harjutamiseks mängitakse kooliaias liiklusemänge, reegleid kasutatakse õppekäikudel. Õpitu teadvustatud kasutamine igapäevaelus on oluline osa õpipädevusest.

Õppetegevus:

Muinasjutud, legendid ja loomalood. Vestlused klassis.

Mängud, liikumismängud.

Rühmategevused erinevates õppeainetes.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Päevakava.

Õppesisu: Aeg ja planeerimine. Täpsus, lubadus, vastutus. Endasse suhtumine. Tervislik eluviis, ohud. Sõprus, hoolivus. Liiklusreeglid. Meeskonnatöö, tööjaotus.

Taotletavad õpitulemused 2. klassis

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- teab, et ravimeid võetakse siis, kui ollakse haige, ning et ravimid võivad olla inimese tervisele ohtlikud;

- mõistab ja kirjeldab tervise hoidmise viise: mitmekesine toit, uni ja puhkus ning liikumine ja sport;
- nimetab, kelle poole pöörduda erinevate murede korral;
- teab hädaabi telefoninumbrit ja oskab kutsuda abi;
- väärtustab tervislikku eluviisi.

Valdkonna “Aeg ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- eristab, mis on aja kulg ja seis;
- oskab koostada oma päevakava, väärtustades aktiivset vaba aja veetmist;
- väärtustab oma tegevusi, mis on positiivsete tunnete tekkimise allikaks.

Valdkonna “Meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab inimese õigust olla erinev;
- selgitab endasse positiivse suhtumise tähtsust;
- nimetab enda õigusi ja kohustusi;
- teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.

Valdkonna “Mina ja meie” õpitulemused

Õpilane:

- väärtustab sõprust;
- teab, kuidas olla hea kaaslane ning kuidas teha koostööd;
- väärtustab leppimise ja vabandamise tähtsust inimsuhetes;
- nimetab ja kirjeldab inimeste erinevaid tundeid ning toob näiteid olukordadest, kus need tekivad, ja leiab erinevaid viise nendega toimetulekuks;
- väärtustab üksteise eest hoolitsemist ja üksteise abistamist;
- nimetab üldtunnustatud käitumisreegleid ja põhjendab nende vajalikkust;
- teab liiklusreegleid, mis tagavad tema turvalisuse, ning kirjeldab, kuidas käituda liikluses turvaliselt;
- selgitab enda õppimise eesmärgid ning toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus paremini hakkama saada;
- teab tegureid, mis soodustavad või takistavad keskendumist õppimisel;
- väärtustab lubadustest kinnipidamist ja vastutust.

3.klass

Õpetuse põhimõtted ja õppeainetevaheline lõimimine

Asjade väärtust õpivad lapsed teadvustama seoses matemaatika tunnis õpitud rahaühikutega ja teisest küljest isetehtud asjade väärtust aimates tänu erinevatele koduloo, kunsti ja käsitööga seonduvatele ülesannetele. Esemete ise valmistamine aitab lapsel teadvustada asjade emotsionaalset väärtust ning omandit, koostööülesanded õpetavad ausat ja õiglast jagamist (läbiv teema „Värtused ja kõlblus“). Seoses matemaatikaga lahendatakse ka lihtsamaid eelarveülesandeid, teadvustades raha teenimise vajalikkust, et tagada vajalike summade kogunemine.

Heast ja kurjast ja teistest inimloomuse osadest räägitakse põhjalikult eesti keele tunni jutustustes. Siinkohal on toeks kõik loomingulised harjutused, mis õpetavad lapsele enese vaatlemist, analüüsimist ning hindamist.

Inimloomusest rääkides ja meeltemänge mängides puudutatakse ka meedia ja reklaami teemat (läbiv teema „Teabekeskkond“). Reklaami toimet inimesele illustreeritakse sobilike mängude abil, rakendades laste loovust ja meelte kogemusi.

Klassi pidev aktiivne koostegutsemine ja eneseväljendusoskusi arendavate loominguliste ülesannete küllus on suureks toeks kokkuhoidva ja hooliva klassikollektiivi kujunemisele. Seeläbi toetatakse kõigi klassi liikmete kujunemist empaatilisteks ja õiglasteks inimesteks, kes abivajajat märkavad ning ebaõiglust ei talu. Nii luuakse alus eneseteadlike ja hoolivate kogukonnaliikmete kujunemisele (läbiv teema „Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus“).

Haigustest, õnnetustest, hädaohutudest ja häda korral abi otsimisest vesteldakse elulisi näiteid sisaldavatele lugudele toetudes (läbiv teema „Tervis ja ohutus“). Lihtsamaid esmaabivõtteid õpitakse praktiliselt harjutades kooliõde ja õpetaja juhendamisel. Kooliõde osaleb ka klassi tervishoiuteemalistes vestlustes, vastates laste tekkinud küsimustele.

Ohtudest ja õnnetustest räägitakse ka õppekäikudel loodusesse ja linnakeskkonda. Õppekäigud on tähtsad ka kodukoha looduse ja kultuuriväärtustega tutvumisel. Küllastatakse ka erinevaid meistreid ja kunstnikke seoses koduloo, käsitöö ja kunstiõpetusega. Seejuures tutvutakse kodukoha tuntud või huvitavate inimestega, samas teadvustatakse eripära ja ettevõtlikkuse tähtsust elus.

Erinevate ametite esindajatega tutvumine nii tervishoiu kui kodulooga seoses on olulised ka karjääri planeerimise seisukohalt. Erinevate põllu- ja muude tööde praktiline läbitegemine õpetavad lapsele ka töö ja mängu eristamist, väärtustades sealjuures mõlemat ning mõistes mitmekesise tegevuse ja puhkuse tähtsust.

Regulaarne rahvakalendri- ja muude pühade tähistamine koolis tutvustab vastavate pühade kombeid. Aegamööda tutvustatakse ka teiste Eestis elavate rahvuste vastavaid kombeid ja

tavasid (läbiv teema „Kultuuriline identiteet“). Tuttavaks saavad ka Eesti rahvuslikud sümbolid .

Eesti ja Euroopa kaardiga tutvutakse seoses loodusõpetusega, kui on õpitud tegelikkust plaanil kujutama ja plaani järgi looduses liikuma.

Õppetegevus:

Muinasjutud, Vana Testamendi jt lood.

Vestlused klassis ja kohtumistel.

Mängud, liikumismängud.

Meeltemängud.

Rühmategevused erinevates õppeainetes.

Loomingulised kunstiharjutused.

Õppekäigud linnatänavatel ja looduses.

Harjumusi kujundavad kooli tavad ja töökorraldus.

Päevakava.

Rahvakalendri- jm pühad.

Vanad tööd ja ametid koduloo raames.

Õppesisu: Tervis, ravimid, esmaabi. Vaimne ja füüsiline tervis. Asja väärtus ja hind, omand. Vajadused ja soovid. Sallivus. Ausus ja õiglus. Leppimine, vabandamine. Tunnete väljendamine, teise tunnetega arvestamine. Kahjuliku tegevuse vältimine. Minu käitumine, käitumisreeglid. Südametunnistus. Õppimine. Vastutus. Teave, selle kasutamine. Reklaam. Raha, teenimine ja kulutamine. Eesti, kodukoht. Rahvakalender. Kodukoha ja rahvuse sümbolid. Naaberriigid. Erinevate rahvaste kombed. Mitmekesisus ja sallivus.

Taotletavad õpitulemused 3. klassis

Valdkonna “Mina ja tervis” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab, kuidas oma tervise eest hoolitseda;
- kirjeldab tervet ja haiget inimest;
- eristab vaimset ja füüsilist tervist;
- teab, kas haigused on nakkuslikud või mitte;
- kirjeldab olukordi ja toob näiteid, kuidas keelduda ja hoiduda tegevusest, mis kahjustab tema tervist;
- demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid ja abi saamise võimalusi (nt haav, kukkumine, mesilase nõelamine, ninaverejooks, praht silmas, puugihammustus, põletus ja rästikuhammustus).

Valdkonna “Aeg ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- selgitab asjade väärtust;
- oskab eristada oma ja võõrast asja ning mõistab, et võõrast asja ei tohi loata võtta;
- väärtustab ausust asjade jagamisel.

Valdkonna “Mina ja meie” õpitulemused

Õpilane:

- nimetab inimese eluks olulisi vajadusi ja võrdleb enda vajadusi teiste omadega;
- kirjeldab omadusi, mis peavad olema heal sõbral, hindab ennast nende omaduste järgi;
- eristab enda head ja halba käitumist;
- kirjeldab oma käitumise tagajärgi ning annab neile hinnangu;
- demonstreerib õpitu olukorras, kuidas keelduda ennast kahjustavast tegevusest;
- teab abi saamise võimalusi kiusamise ja vägivalda korral;
- mõistab, et kiusamine ja vägivald ei ole aktsepteeritud ja lubatud käitumine;
- kirjeldab oma sõnadega, mida tähendavad vastutustundlikkus ja südametunnistus;
- kirjeldab oma tegevuse planeerimist nädalas, väärtustades vastutust;
- eristab tööd ja mängu.

Valdkonna “Teave ja asjad” õpitulemused

Õpilane:

- kirjeldab eri meeltega tajutavaid teabeallikaid;
- selgitab, kuidas reklaamid võivad mõjutada inimeste käitumist ja otsuseid ning turvalist käitumist meediakeskkonnas;
- teab, et raha eest saab osta asju ja teenuseid ning et raha teenitakse tööga;
- mõistab oma vastutust asjade hoidmisel ja laenamisel;
- selgitab, milleks kasutatakse raha ning mis on raha teenimine, hoidmine, kulutamine ja laenamine;
- kirjeldab, milliseid vajadusi tuleb arvestada taskuraha kulutades ja säästes.

Valdkonna “Mina ja kodumaa” õpitulemused

Õpilane:

- selgitab skeemi järgi haldusüksuste seoseid oma kodukohas;
- nimetab oma kodukoha tuntud inimesi ja paiku ning väärtustab kodukohta;
- leiab Euroopa kaardilt Eesti ja tema naaberriigid, leiab Eesti kaardilt kodukoha;
- oskab nimetada Eesti Vabariigi pealinna, sünnipäeva ja presidenti;
- tunneb ära Eesti Vabariigi lipu ja vapi;

- nimetab Eesti rahvuslikke ja riiklikke sümboleid, tunneb kodukoha sümboolikat;
- kirjeldab Eestis elavate rahvuste tavasid ja kombeid ning austab neid;
- kirjeldab mardi- ja kadripäeva, jõulude ning lihavõttepühade rahvakombeid;
- väärtustab Eestit, oma kodumaad.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- väärtustada tervist ning märgata tervist ohustavaid tegureid;
- väärtustada tervislikku eluviisi ning tunda selle komponente;
- tulla toime murdega muutustega;
- väärtustada turvalisust ja ohutut käitumist;
- väärtustada enda ja teiste inimeste elu ning tervist;
- osata end analüüsida;
- parandada suhtlemisoskusi;
- osata ära tunda ja väljendada oma tundeid;
- parandada sotsiaalseid oskusi;
- arendada empaatiavõimet;
- õppida lahendama konflikte;
- arendada probleemide lahendamise oskusi;
- väärtustada positiivset mõtlemist.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

4. klassis on inimese- ja ühiskonnaõpetust liitvateks peamisteks märksõnadeks: meie, meie kodu, teeme koos ja teeme head.

Põhiainetundides on oluliseks teemaks kodukoha tundmaõppimine. Emakeeles tegeletakse kodukoha lugude ja legendidega, kodulugu tutvustab lastele kodukoha ajalugu. Olulised on matkad ja õppekäigud, kus tutvutakse ümbruse keskkonnaga, hinnatakse sealseid ohte tervisele.

Õppekäikudel hoitakse silmad lahti ka abivajajate suhtes, märgates ka loodusele tehtud kahju, kaalutakse võimalust omal jõul lahendusi leida ja olukorda parandada.

Igasuguste õppekäikude, matkade, mängude ja tööde juures pannakse rõhku ohutusele ja ohu märkamisele. Võimlemises on olulised osavuse, julguse, enesekindluse õppimine, enese ja teiste jälgimine, ohu tunnetamine.

Ühistegevused on sotsiaalsete oskuste õppimise koht. Üksteise abistamine, jagamine ja koostöö on tegevuse sujumise eelduseks, kui valmistatakse ette näidendit, korraldatakse pidu, mängitakse seiklusmänge, matkatakse. Koos tegemise käigus paranevad ka eneseväljendusoskused. Seltsivuse arendamise eesmärgil on liikumistundides suur rõhk ringmängudel ja grupiharjutustel. Mängudes tähtsustatakse koostöö olulisust ja väärtust, võistlemist välditakse.

Suhtlemisoskuste arengut toetavad teisedki õppeained. Võõrkeeltes alustatakse tõlkimist, kuid ei tõlgita otse, vaid terviklikku mõtet. Mitteverbaalse sõnumi mõistmisel on abiks grammatikareeglite õppimine, mida seostatakse ka liikumisega, žestidega. Muusika meeleolude väljendamine liikumises õpetab kehakeelt lugema, tundeid väljendama.

Matemaatikas on aasta teemaks murdarvud ehk võrdse jaotamise printsiip. Murde õpitakse kogemuslikult ehk asju (reaalselt või kujutluses) võrdseteks osadeks jaotades.

Igapäevases koolielus ette tulevate probleemide üle arutlemiseks võetakse aega, plaanitakse ühiselt lahendus, koos vastutatakse selle teostamise eest.

Õppetegevused

Matkad, mängud looduses, abitööd ja talgud.

Õppesisu

Tervis ja seda mõjutavad tegurid. Ohutus, õnnetused, abi kutsumine. Kodukoha keskkond ja selle tervislikkus. Aitamine, koostöö, jagamine. Sõprus.

Oodatavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:
 - väärtustab oma tervist;
 - nimetab tervist tugevdavaid ja tervist kahjustavaid tegevusi ning selgitab nende mõju inimese füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
 - kirjeldab olukordi, kus saab ära hoida õnnetusjuhtumeid;
 - selgitab, miks liikluseeskiri on kohustuslik kõigile, ning kirjeldab, kuidas seda järgida;
 - teab, et õnnetuse korral ei tohi enda elu ohtu seada, ning kuidas abi kutsuda;
 - kirjeldab tervislikku elukeskkonda, lähtudes oma kodukoha loodus- ja tehiskeskkonnast;
 - eritab tegureid, mis muudavad elukeskkonna turvaliseks ja tervist tugevdavaks või mitteturvaliseks ja tervist kahjustavaks;
 - kirjeldab õpikeskkonna mõju õpilase õpitulemustele;
 - kirjeldab tõhusate sotsiaalsete oskuste (aitamise, jagamise, koostöö, hoolitsemise) toimimist igapäevaelus;

- oskab abi pakkuda ning teistelt abi vastu võtta;
- väärtustab hoolivust, sallivust, koostööd ja abistamist;
- väärtustab sõprust kui vastastikuse usalduse ja toetuse allikat.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Peamisteks märksõnadeks on inimesed oma erinevustega ja rollidega, eneseanalüüs, suhtlemine ja tunnete väljendamine, positiivsus. Ühiskonnaõpetus haakub inimeseõpetusega tihedalt, toetades veel ühistegevuse ja kodanikualgatuse temaatikaga.

Eakohase uudishimu rahuldamise ning igat laadi erinevuste märkamise eesmärgil tutvutakse geograafias kõikvõimalike vastandlike näidetega nii Eesti kui naabermaade ja nende rahvaste kohta.

Koolielu igapäevasituatsioonidest lähtuvalt, igapäevase kasvatustöö osana on teemaks erinevate huvide ja vajadustega inimesed, konflikti lahendamine, tolerantsus, sallivus, koostöö, kohuse- ja vastutustunne, ausus, väärikus jne. Igapäevases tegevuses toetatakse oma emotsioonide väljendamise oskuse ja teiste emotsioonide talumise arengut. Koostööoskuste arendamine on osa igapäevasest kasvatustööst. Probleemide esile kerkides võetakse kiiresti aeg teema ühiseks arutlemiseks, lahenduste plaanimiseks. Nii tekib harjumus keerulisi olukordi ühiselt lahendada ning võtta ka vastutus lahenduse eest.

Olulisel kohal on inimeste erinevate rollide märkamine ja eristamine. Siinkohal on abiks nii geograafiatunnid kui igasugused õppekäigud, tutvumine ühenduste liikmete ja nende tegevusega. Siinkohal pakuvad tuge ka hästi kavandatud rollimängud ning ühistegevused (näidend vms).

Nii mängudes, tööd tehes kui õppekäikudel on oluline enese ja teiste jälgimise oskus ning tähelepanelikkus ohu suhtes. Muuhulgas on oluline privaatsuse hindamine ning oskus öelda *ei* – enese kaitseks. Samuti peaks teravnema taju abivajajat märgata ning kujunema oskus abi pakkuda, aga ka vajadusel vastu võtta. Siinkohal on abiks erinevad õppekäigud ja osalemine talgutel või abitöödel, kuid kindlasti ka õppetöö ühistegevused ja igapäevane koolielu.

Tähtis on suhtlusoskuste arendamine, sealhulgas kuulamine ja enese väljendamine, aga ka mitteverbaalne suhtlemine, tunnete väljendamine. Liikumistundides kasutatakse ruumivorme meeleolude väljendamisel. Ühistegevusi plaanitakse erinevates õppeainetes.

Enda terviklikkuse seisukohalt on oluline õppida eraldama oma mõtteid ja võõraid mõtteid. Selle oskuse kujunemisel on abiks emakeeleõpetus, milles käsitletakse vastavat grammatilist sisu. Ka liikumistundides lisandub grupiharjutustele isiklikum lähenemine – alustatakse üksikute liigutuste iseseisvat harjutamist.

Samas kujuneb hingeline ühtsuse ja seotuse tunne kogu inimkonnaga ning kogu maailmaga. Abiks on tutvumine inimesega läbi aegade ajaloos ning tutvumine maailmaga geograafias ja selle kõikvõimalike eripalgeliste asukatega looma- ja taimeõpetuses. Kogu maailma mitmekesisust õpitakse tundma hingelise suhte kaudu. Ka Maad käsitletakse elava, ühtse organismina. Lood võõrastest loomadest, taimedest teenivad teistki eesmärki – rahuldada eakohast tohutut teadmishimu.

Positiivset maailmapilti aitab kujundada ühtsuse tunne inimeste ja maailmaga, samuti aktiivsete ja heasoovlike inimestega kohtumine. Ka on abiks tutvumine maailmas leiduva mitmekesisusega ning taipamine, et erinevused on väärtus.

Õppetegevused

Matkad, mängud looduses, rollimängud, abitööd ja talgud.

Õppesisu

Iseloomujooned, eneseanalüüs. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Tunnete väljendamine. Inimeste rollid. Inimeste iseärasused. Positiivne mõtlemine, positiivse märkamine.

Oodatavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:
 - analüüsib enda iseloomujooni ja –omadusi, väärtustades positiivset;
 - eristab ning kirjeldab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumiste mõju suhetele;
 - teab, et *ei* ütlemine on oma õiguste eest seismine, ning oskab partnerit arvestavalt öelda *ei* ennast ja teisi kahjustava käitumise korral ning aktsepteerib samas olukorras partneri *ei* ütlemist;
 - nimetab ja väärtustab enda ning teiste positiivseid omadusi;
 - väärtustab positiivset suhtumist endasse ja teistesse, positiivset mõtlemist;
 - eristab inimeste erinevaid rolle suhetes ning nende muutuvat iseloomu;
 - mõistab isikuseärasusi ning teadvustab soolisi erinevusi ja inimeste erivajadusi.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Inimeseõpetuse märksõnadeks sel õppeaastal on tervis, tervislik eluviis, murdeiga, turvaline ja ohutu käitumine, verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine, empaatia, konfliktid ja nende lahendamine, otsustamine ja probleemide lahendamine, vastutus otsuse eest.

Ühiskonna kujunemise ja selle reeglitega ning inimõigustega tutvutakse ajaloo teemade raames, peamiselt seoses Vana-Kreeka ja Vana-Roomaga. Kokkulepped ja reeglid ning nende loomine ja täitmine on kindlasti aktuaalsed seoses kooli igapäevaeluga, täpselt samuti probleemide lahendamine ja konfliktid. Samuti käsitletakse aruteludes kindlasti lapse õiguste ja kohustuste temaatikat.

Oluline osa igasuguse probleemi lahendamises on alati probleemi nägemine, selle eelduseks aga oskus küsida küsimusi. Küsimuste esitamise oskus areneb aga ainult praktika käigus, seega on oluline ka julgus küsida ja oskus end väljendada. Kõigi nende oskuste juures on abiks esmalt igal aastal toimuvad külaskäigud erinevate meistrte ja spetsialistide juurde, mille eesmärgiks on alati elava vestluse kaudu inimese elust ja tööst pilt luua. Küsimise kunsti õpitakse aga ka kõigis loodusainetes ja eelkõige füüsikas, kus esmalt vaadeldakse ja kirjeldatakse nähtusi ning siis otsitakse nende põhjusi.

Targa tarbija kasvamisel on abiks kindlasti igasugune käsitöö, milles tähtsustatakse isetehtu võlu ja kordumatust, asjade otstarbekust ja säästlikkust materjalide kasutamisel. Samuti on toeks aiandus, kus tutvutakse toiduainete kasvatamise tarkustega. Pidev kogemus käsitöö tegemisega ja isiklikud kohtumised aastate jooksul erinevate meistritega õpetavad väärtustama kunsti ja autorlust.

Info otsimine ja sellest väärtusliku eristamine on esmalt emakeeleõpetuse eesmärk, kuid seostub tekstitööga erinevates õppeainetes. Õpitakse kasutama raamatukogu ja teisi mahukaid infokogusid. Analüüsitakse erinevaid meediakanaleid, ka reklaami. Siinkohal haakub õpetus tihedalt kunstiõpetusega. Tuleb õppida ka ohutu suhtlemise reegleid – nii otseses kui meediast vahendatud suhtluses. Siinkohal on tihedalt lõimitud ühiskonna- ja inimeseõpetus. Probleemsetes suhtlusolukordades käitudes on abi oskusest näha teise vaatenurka. Abi on nii liikumistundide grupiharjutustest kui kunstiõpetuse projektsiooniõpetusest. Võimlemine õpetab ka enesekontrolli – nõudes suuremat täpsust valmistatakse ette teadlikku keha valitsemist.

Enesekontrolli oskuse omandamine on muutunud ajakohaseks. Eale omane on oskamatus hallata oma jäsemeid. Seetõttu on väga oluline igasugune tegevus, mis õpetab oma keha kontrollima ja jälgima. Liikumistunnid toetavad energiliste harjutustega. Samuti on abiks igasugune praktiline töö – erinevad käsitöö liigid (sh puutöö), savi voolimine, aga kindlasti ka aiatöö, mis rõhutatult õpetab täpselt suunatud raske füüsilise töö väärtust. Eneseanalüüsi, nõudlikkust, kriitilisust eeldatakse nüüd iga tegevuse juures. Praktilistes töödes on väärtustatud nii ilu kui otstarbekus.

Valikute tegemine ning oma valikute eest otsustamine on kõigi praktiliste tööde lahutamatu osa. Siin on abiks käsitöö, kunstiõpetus, aiandus, projektitööd erinevates õppeainetes.

Mis puudutab tervisega seotud teemasid, on sobilik jällegi vestelda spetsialistiga, näiteks arstiga. Seoses aianduse õppimisega sobiks vestelda ravimtaimi tundva ja kasvatava

inimesega või toidu abil tervise parandamise spetsialistiga. Mis puudutab tervise ja liikumise seost, siis seda tasub omandada eelkõige kogemuslikult, otseselt tulevad appi liikumisõpetus ja aiatöö. Tervise edendamiseks on oma igapäevases tegevuses otseselt seotud veel kunstiõpetus, muusikaõpetus ja igat laadi käsitöö, luues oskused ja harjumuse end tegevuse kaudu väljendada ja vajadusel maandada või ilu kogedes turgutada.

Õppetegevused

Õppekäigud, vestlused, projektitööd.

Õppesisu

Tervis, tervisenäitajad, stress, pingete maandamine. Tervislik eluviis, toitumine, kehaline aktiivsus, puhkus. Murdeiga ja sellega kaasnevad muutused. Suhtumine kehasse ja oma keha eest hoolitsemine. Suguline küpsus ja soojätkamine. Turvaline ja ohutu käitumine. Vastutus oma otsuste eest, teiste mõju. Enesekohased ja sotsiaalsed oskused riskiolukordades. Uimastid ja tervis. Levinumad laste- ja noortehaigused. Haigustest hoidumine. Esmaabi põhimõtted. Käitumine õnnetusjuhtumi korral. Verbaalne ja mitteverbaalne suhtlemine. Empaatia. Konfliktid ja nende lahendamine. Otsustamine ja probleemide lahendamine, vastutus otsuse eest.

Oodatavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:
 - kirjeldab füüsilist, vaimset ja sotsiaalset tervist ning selgitab tervise olemust nendest mõistetest lähtuvalt;
 - teab enda põhilisi tervisenäitajaid: kehakaalu ja –pikkust, -temperatuuri, pulsisagedust ning enesetunnet;
 - eristab põhilisi organismi reaktsioone stressi korral ning kirjeldab nendega toimetuleku võimalusi;
 - oskab eristada tervislikke ja mittetervislikke otsuseid igapäevaelus;
 - koostab endale tervisliku toidumenüü ja analüüsib seda, lähtudes tervisliku toitumise põhimõtetest;
 - kirjeldab tervisliku toitumise põhimõtteid ning väärtustab neid;
 - selgitab, kuidas on toitumine seotud tervisega;
 - kirjeldab tegureid, mis mõjutavad inimese toiduvalikut;
 - teab kehalise tegevuse mõju oma tervisele ja toob selle kohta näiteid;
 - oskab hinnata oma päevakava, lähtudes tervisliku eluviisi komponentidest;
 - hindab ja oskab planeerida kehalise aktiivsuse piisavust oma igapäevategevuses;
 - väärtustab tervislikku eluviisi;
 - kirjeldab murdeiga inimese elukaare osana ning murdeas toimuvaid muutusi seoses keha ning tunnetega;
 - aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja teab, kuidas oma keha eest hoolitseda;
 - teab, et murdeiga on varieeruv ning igapäev oma arengutempo;

- teab suguküpsuse tunnuseid ja esmaste sugutunnuste seost soojätkamisega;
- nimetab meediast tuelenevaid riske oma käitumisele ja suhetele;
- suheldes meedia vahendusel, mõistab vahendatud suhtlemise olemust ning vastutust oma sõnade ja tegude eest;
- väärtustab turvalisust ja ohutut käitumist;
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas kasutada tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi tubaka, alkoholi ja teiste uimastitega seotud olukordades: emotsioonidega toimetulek, enesetunnetamine, kriitiline mõtlemine, probleemide lahendamine ja suhtlusoskus;
- kirjeldab tubaka ja alkoholi tarbimise kahjulikku mõju inimese organismile;
- väärtustab mitmekesisist positiivset ja tervislikku elu uimastiteta;
- oskab kirjeldada, kuidas hoida ära levinumaid nakkus- ja mittenakkushaigusi;
- selgitab ja toob näiteid, kuidas haigusi ravitakse meditsiiniliste ja rahvameditsiini vahenditega;
- teab, mis on HIV ja AIDS ning kuidas ennast kaitsta HIVga nakatumise eest;
- kirjeldab, kuidas ennast ja teisi inimesi abistada õnnetusjuhtumi korral;
- teab, kuidas toimida turvaliselt ohuoukorras ja abi kutsuda ning demonstreerib õpituatsioonis lihtsamaid esmaabivõtteid;
- nimetab esmaabivahendeid ja kirjeldab, kuidas neid praktikas kasutada;
- väärtustab enda ja teiste inimeste elu;
- mõistab, mis mõjutab enesehinnangut ning kuidas see kujuneb;
- mõistab enesekontrolli olemust;
- saab hakkama viha ja teiste emotsioonidega;
- oskab selgitada ja põhjendada oma väärtusi seoses eneseanalüüsiga;
- tunneb ära enda ja teiste inimeste põhilised vajadused ning teadvustab neid;
- teab suhtlemise olemust ning väärtustab tõhusate suhtlusoskuste vajalikkust;
- eristab verbaalset ja mitteverbaalset suhtlemist;
- kirjeldab erinevaid mitteverbaalseid suhtlusvahendeid ning nende mõju verbaalsele suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis aktiivse kuulamise võtteid;
- mõistab eneseavamise mõju suhtlemisele;
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas väljendada oma tundeid verbaalselt, säilitades ja tugevdades suhteid;
- teadvustab eelarvamuste mõjusuhthlemisele igapäevaelus ja toob selle kohta näiteid;
- demonstreerib õpituatsioonis oskust näha olukorda teise isiku vaatenurgast;
- tähtsustab oskust panna end teise inimese olukorda ja mõista tema tundeid ning väärtustab empaatilist suhtlemist;
- kirjeldab kaaslaste rühma arvamuste, valikute ja käitumise mõju ning surve tagajärgi;
- selgitab konflikti häid ja halbu külgi ning aktsepteerib konflikte kui osa elust;
- teab, eristab ja kirjeldab efektiivseid ja mitteefektiivseid konflikti lahendamise viise;
- kasutab õpituatsioonis konflikte lahendades tõhusaid viise ning väärtustab neid;
- teab ja oskab õpituatsioonis otsuseid langetades leida erinevaid lahendusviise;
- kirjeldab otsustade erinevate lahendusviiside puudusi ja eeliseid;

- mõistab otsustades lahendusviiside lühi- ja pikaajalisi tagajärgi;
- selgitab ja kirjeldab eri situatsioonidesse sobiva parima käitumisviisi valikut;
- väärtustab vastutuse võtmist otsuseid langetades.

Ajalugu

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

Põhikooli ajalooõpetusega taotletakse, et õpilane:

- hakkab tundma huvi mineviku vastu;
- õpib tundma kodukoha ja Eesti ajalugu süstemaatiliselt, Euroopa ja maailma ajalugu nii ülevaatlilikult (orienteeruvalt) kui ka detailselt (vastavat ajastut kõige enam iseloomustavate sündmuste ja protsesside kaudu);
- õpib mõistma kaasaja sündmusi;
- õpib omandama, tõlgendama, hindama, talletama ja edastama ajalooalast informatsiooni;
- oskab eristada ajaloo fakti tõlgendusest ja arvamusel;
- mõistab põhjuse - tagajärje, sarnasuse-erinevuse, järjepidevuse ja tõenduse olemust ajaloo sündmuste ja - protsesside käsitlemisel;
- väärtustab kultuurilist mitmekesisust;
- tunneb ja kasutab erinevaid õpivõtteid, tekstiliike ja teabeallikaid.

Ajalooõpetus II kooliastmes

Juhtmotiivid, üldpädevuste arendamine ja lõiming teiste õppeainetega

Ajalugu õpetab 5.- 6. klassis klassiõpetaja. Tunnid toimuvad perioodõppe vormis, lisaks võib kasutada regulaarseid nädalatunde.

Loodusainete ja koduloo käigus on laps kodunenud oma lähima ümbruse maastiku ja ajaloo. Põllutööd ja vanade ametite tutvustamine 3. klassis seob õpilasi Eesti ajaloo ja esiisade-emade praktilise argipäevaga. Nooremates klassides kuulud muinasjuttudes on samuti lapsepärases vormis esitatud ennemuistset elu-olu. 5. klassis algab tõeline ajalugu. Lapse pilk juhitakse nii ajaluliselt kui ruumiliselt tema elukeskkonnast kaugemale. 5.- 6. klassini käiakse läbi inimkonna arengu tee müütiliselt, eelajalooliselt kultuuriastmelt klassikalise antiikaja ja keskajani.

Õpetus on kultuuriajalooliselt orienteeritud. Ajaloo kultuurilooline põhimotiiv on: igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Seeläbi pannakse alus arusaamale, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühise arengu vili.

Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Ajaloo õppimine põhikoolis pole entsüklopeediline, vaid eksemplaarne, s.o. ajaloomaterjaliga tutvutakse valikuliselt. Seejuures kehtib eelnimetatud kronoloogiline põhimõte. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu.

Eelkõige eeldab ajalugu õpetajalt head jutustamisoskust, mis vahendaks elavaid ajalooilte. See nn elav pilt tõstetakse järgmisel päeval õpetajapoolse suunamise ja õpilaste jutustamise läbi taas teadvusesse. Läbitöötatud materjali põhjal tehakse ainevihikusse kokkuvõtte koos vastavate ajaloo faktide ning terminitega. Tunni- või kodutööna lisanduvad õpilase tehtud illustratsioonid. Pildiline õpetus, mõtet ja tunnet hõlmav käsitlus võimaldab lapsele kaasaelamist ja kaasatundmist ajalooliste tegelaste tegudele ja kannatustele. Seega mõjustab ajalooõpetus inimese eetika kujunemist. Metoodiliselt on tähtis, et lapsed säilitavad konkreetse-piltliku esituse kaudu elava aja- ja ruumimõiste, milles on tajutavad varasematele aegadele omane olustik ja kaugete paikade maastik. Teisest küljest saab paljude näidete varal selgeks, kuidas kaasaeg rajaneb varasemate kultuuride saavutustel. Sel viisil saab lastes juurduda tunnetus: maailma eri rahvastes puhkevad inimkultuuri erinevad õied, igal kultuuril on midagi omast ja erilist ning samas annab iga kultuur midagi ka inimkonna ajaloole ja meie oma kultuurile. Nii avardub selles eas kasvava lapse sisemine silmapiir kaugemale geograafilistest piiridest ja tekib arusaam, et tõeliselt inimlik nähtus, kultuur, on inimkonna ühine asi. Õpetaja juhivad tähelepanu kreeka-rooma ajaloo järeelmõjudele kuni tänaseni, samuti tagajärgedele, mis olid ristsõdadel Kesk-Euroopa arengule.

Mõisteid, mida teisel kooliastmel omandatakse valdavalt jutustavas kontekstis ja mälu püüdes, hakatakse alates 6. klassist rohkem teadvustama. Suunavate küsimuste ning vestlusega arendatakse analüüsivat ja kausaalset mõtlemist. 6. klassist alates suudavad õpilased kausaalse mõtlemise arengu läbi tajuda ajalugu ka põhjuslikkuse aspektist. See võimaldab õpetajale uut metoodilist ainekäsitlust, probleemide püstitamist ja vastuste otsimist, grupitöö vorme, põhjendatud otsusteni jõudmist.

Ajalugu arendab ja süvendab maailmahuvi. Ajalooliselt tekkinut vaadeldakse millenagi, mis vajab edasiarengut ja ergutab järelemõtlemist tuleviku ideaalsete ja reaalsete kujundamisvõimaluste üle.

Ajalooõpetus aitab kujundada õpilaste väärtuspädevust läbi erinevate kultuuride ja nende arengu analüüsi ja tunnetamise. Nii näiteks aitab olümpiamängude korraldamine Vana-Kreeka teema juures õpilasel mõista ja väärtustada teistlaadi ühiskonda. Ajalool on oluline roll empaatiavõime kujundamisel, kuna õpilane saab õppe kaudu läbi tunnetada ja mõista teiste kultuuride ja ajastute esindajate maailma, vaadelda maailma kellegi teise seisukohast lähtudes

Enesemääratluspädevuse arengut toetab ajalooõpetus rahvusliku, kultuurilise ja riikliku enesemääratluse kujundamise kaudu. Kodukoha ja Eesti ajaloo tundmaõppimine aitab õpilasel määratleda ennast kui eestlast, kujundada enda rahvuslikku ja kultuurilist identiteeti. Enesemääratluspädevust toetab ka eneseanalüüsi oskuse arendamine ning koostöiste õppevormide kasutamine.

Õpipädevust toetatakse oskuste kujundamise kaudu. Ajalooõpetus toetab oskust leida ja kriitiliselt hinnata teavet ning õpitu kasutamist erinevates kontekstides ja probleeme lahendades. Oluline on kausaalse mõtteviisi kujundamine – seoste leidmise ja analüüsimise

oskuse kujundamine. Ajaloospetsiifiliselt kujundame oskust ajas orienteeruda, oskust analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist, ajaloomõisteid kasutada, ning ajalooallikaid kasutada ja analüüsida.

Lisaks arendab ajalooõpetus oskust küsimusi esitada ning neile vastata, funktsionaalset kirjaoskust, kriitilist mõtlemist, arutlusoskust, oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskust, empaatiavõimet ja koostöövõimet.

Suhtluspädevuse kujundamise seisukohalt on oluline funktsionaalne kirjaoskus, mida ajalooõpetus kujundab. Samuti on tähtis oma arvamuse selge väljendamise ja põhjendamise oskus, mida ajalootundides kujundada saab.

Ajalugu kujundab ka matemaatikapädevust – suutlikkust kasutada erinevaid ülesandeid lahendades matemaatikale omast keelt, sümboleid ning meetodeid.

Ettevõtlikkuspädevust kujundab probleemide nägemine võimaluste ja lahenduste allikana. Probleemide lahenduseks ideede geenreerimine ning teostamine arendab samuti ettevõtlikkuspädevust. Oluline on ka koostöö väärtustamine, mis aitab ideid ellu viia.

Ajalooõpetus lõimub teiste õppeainetega. Lastega retsiteeritakse tekste erinevatest kultuuriajastutest. 5. klassis valmistab klass ette Kreeka – ainelise näidendi. Materjalina saab kasutada nii mütoloogiat kui katkendeid eepostest. Koos kreeka ajalooa võib teha sissejuhatuse ka kreeka keelde ja kirja, rooma ajalooa seoses tutvustada ladina keelt. Nii lõimub aine ema- ja võõrkeeleõppega.

Suurimaks waldorfkoolide 5. klasside õpilasi hõlmavaks projektiks on Vana – Kreeka olümpiamängud. Korraldatavad olümpiamängud lõimivad liikumist, draamaõpetust, muusikaõpetust ja ajalugu.

Samuti lõimub ajaloo aine geograafiaga. Töö kaartidega, kaartide kasutamine ajalooallikatena ja ajaloo seostamine geograafilise kontekstiga võimaldavad korrata geograafia aines omandatut.

5.klass

Õppesisu

Kultuuriepohhid: India, Pärsia, Egiptus, Vana-Kreeka.

Ajatelg piltlikult.

Vanaindia veedade, upanišaadide, Bhagavadgita mütoloogiline sisu. Kastisüsteemi tekkimine. Buddha elu. Vanairaanii kultuur, paikseks jäämine, põlluharimise ja karjakasvatuse algus. Zarathustra elu, tekstid Avestast ja Bundeheshist.

Mesopotaamia linnkultuurid. Gilgameši eepos. Kiilkiri.

Vana - Egiptuse mütoloogia. Egiptuse suurte kultuurisaavutuste näited. Riigi tekkimine. Geograafia ja ajaloo seos.

Hiina, Kesk- ja Ladina-Ameerika ajalugu legendides.

Vana – Kreeka. Kreeka mütoloogia. Eeposed: Ilias ja Odüsseia. Homeros.

Kreeka polise tekkimine. Kreeka – Pärsia sõjad. Vana – Kreeka kultuur. Hellenism. Aleksander Suur. Filosoofia ja ajalooteaduse tekkimine. Herodotos.

Projektid:

Vana – Kreeka aineiline näidend,
Olümpiamängud.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada piltlikku ajatelge, kasutab ajalookaarti.

6. klass

Õppesisu

Vana – Rooma. Romulus ja Remus. Seitse müütilist kuningat. Patriitsid ja plebeid. Rooma riigi tekkimine, ülesehitus, funktsioneerimine. Rooma õigus. Rooma Vabariik. Rooma Keisririik. Eluolu ja kultuur. Insenerikunst. Eesti Rooma rauaajal.

Rooma impeerium ajalookaardil.

Kristluse tekkimine ja levik. Varakristlik kirik, tagakiusamine.

Muhamed ja islami levik.

Võitlus Rooma ja Kartaago vahel. Impeeriumi nõrgenemine ja kokkuvarisemine. Rahvasterändamine, hunnid ja goodid. Ajalookaart. Iisraeli ja Juuda riik.

Feodaalsuhted. Läänisüsteem. Linnade teke.

Frangi riik. Karl Suur. Saksa – Rooma Keisririik.

Keskaja kultuur. Kloostrikultuur. Paavst ja keiser.

Kristluse levik, katoliku kirik. Ristisõjad, rüütlid ja rüütliordud. Bütsants. Venemaa ristiusustamine.

Ajaloo kandumine Vahemere äärest Loode- ja Kesk – Euroopasse. Ida ja Lääne kohtumine.

Eesti ajalugu muistsest vabadusvõitlusest Jüriöö ülestõusuni. Vabad linnad. Hansa teke.

Taotletavad õpitulemused

6.klassi lõpetaja:

- omab ettekujutust inimkultuuri arengust keskaja lõpuni;
- oskab kasutada aja mõistega seonduvaid sõnu ja fraase: aeg , muinasaeg , vanaaeg , sajand, aastatuhat , e.Kr , p.Kr;
- teab ühiskonna arenemise põhilisi ajajärke muinas- ja vanaajal;
- mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos, esitab näiteid erinevatest kultuurivaldkondadest;
- tunneb mõnda olulist sündmust kodukoha ja Eesti ajaloost, seostab neid omavahel;
- mõistab, et ajaloosündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed, loob lihtsamaid põhjuslikke seoseid (näiteks analüüsib mõnda sündmust);
- teab, et mineviku kohta saab teavet ajalooallikatest, mõistab ajalooallika tähtsust ning erineva tõlgendamise võimalikkust, oskab töötada lihtsamate allikatega;
- eristab fakti arvamusest;
- vaatleb maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi, püüab aru saada nende inimeste elulaadist ja tegevusmotiividest;
- väljendab oma teadmisi nii suuliselt kui ka kirjalikult, oskab koostada kava , kasutab ajalookaarti.

Religiooniõpetus

Juhtmotiivid

Waldorfkoolis toimub vaba religiooniõpetus kõigis klassides. Õpetuse põhialus on üldinimlik, ilma konfessionaalse sidemeta. Kuna vaba religiooniõpetus on esimesel kooliastmel tihedas seoses põhitunni jutustava osaga ning hiljem leiab aset lõimumine mitmete teiste perioodõppe ainetega, on õpetajate kolleegiumil vabadus otsustada, kas klassiõpetaja on pädev vastavaid teemasid käsitlema läbiva aina või on selleks vaja eraldi ainetunde.

Religiooniõpetus waldorfkoolis lähtub järgnevatest printsiipidest, mis on orienteeritud vastavalt lapse arengule:

- religioosete tunnete arendamine kõigi maailma ilmingute vastu ja nende tunnete hooldamine;
- aastaringi ja –pühade läbielamine;
- tutvumine kristliku pärimusega, Vana Testamendi ja Uue Testamendi legendivaramuga, kristluse arenguga;
- ülevaade maailmareligioonidest, maailma religioosete uskumuste ja kultuste tundmaõppimine ning mõistmine;
- fenomenoloogiline printsiip: meeltekooolitus-harjutused, loodusvaatlused, enesevaatlus, kunstiteoste vaatlus;
- tegevuslik printsiip: illustratsioonid ainevihikus, sotsiaalsed mängud, tekstide retsiteerimine, näidendid.

Religioonil on määrav osa inimkonna kultuuriloos. Jättes selle kooliajal käsitlemata, jäetakse tähtsas elu- ja kultuurivaldkonnas haridusse lünk. Religioosse kasvatusena on täiskasvanuna võimalik vabalt otsustada religioosse kuuluvuse ja muude maailmavaatelistel seisukohtade üle.

Vastavat sisu vahendavad nooremas kooliastmes kõige sobivamalt loodus ning inimkonna vaimuvara – muinasjutud ja legendid. Järgnevatel kooliastmetel õpitakse tundma kultuuri religiooset, pärimuslikku ja religiooniloolist sisu, õpitakse mõistma kristliku impulsi kaugeleulatuvat mõju inimkultuuri arengusse.

Õppides mõistma kaugemate kultuuride religioosseid pürgimusi (lõimumine ajaloo, geograafiaga), avardatakse eelkõige enese sisemisi arengu võimalusi. Sellelt pinnalt kasvab mõistmine erinevate vaadete ja kultuste suhtes. Tänapäevaseks teemaks on võimalused religioosel pinnal tekkivate vastasseisude ületamiseks.

Valdavaks õppemeetodiks on pildiline õpetus, mis jutustuste kaudu vahendab eakohast sisu. Religiooniõpetuse teemadest valmib ainevihik, kuhu esimesel kooliastmel võib joonistada

käsitleva teemaga seotud pilte. Teisest kooliastmest lisanduvad tsitaadid, tekstide kokkuvõtted, ajaloolised pidepunktid, ülestähendused biograafiatest.

Õppides tundma välismaailma, kogeb noor inimene samal ajal ka iseennast. Enesetajumisprotsessi võimaldavad religiooniõpetuses eakohased meeltekoolitus-harjutused, vaatlused, sh enesevaatlus, mõtlemisele, tunnete ja tahte suunatud harjutused, sotsiaalsed mängud. Enesekogemist võimaldab ka teiste inimestega aset leidnud lugude ja biograafiate käsitlemine.

Eetilisi probleeme saab läbi elada, tunnetada ja analüüsida eriti religioonitundides. Jutustused ja arutlused pakuvad rikkalikku materjali südametunnistuse ja vastutustunde arenemiseks.

Õppe-eesmärgid I kooliastmele

- oskus ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- tähtsamate rahvakalendri pühade tundmine ja nende usundilise tähenduse teadvustamine;
- nende pühade levinumate traditsioonide tundmine;
- oma pere traditsioonide tundmine;
- erinevatest religioossetest traditsioonidest pärit lugudega tutvumine;
- oskus sõnastada lugude moraalset sõnumit;
- oskus märgata, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- lugupidav suhtumine erinevatesse tõekspidamistesse;
- omandada mõisted: ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andmine;
- „kuldse reegli“ tundmine,
- oskus märgata kaaslase vajadusi, käituda kaaslasi arvestavalt;
- oskus anda hinnangut oma tegevusele;
- eksimuse tunnistamise tähtsustamine;
- enda erilise ja erinevuste teadvustamine;
- oskus ära tunda oma tundeid ja neid väljendada;
- oskus paluda vabandust;
- andestamise tähtsustamine;
- usalduse tekkimine maailmas ja inimelus toimuvate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

1. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Seitsme-kaheksa-aastased lapsed on oma hinges usaldavalt ja tihedalt seotud kõige ümbritsevaga. Nad tajuvad maailma veel tundepäraselt, seepärast pole selles eas vaja spetsiaalset õpetust, vaid ainult tuge laste loomupärasele religioossusele.

Muinasjutud on hingeliseks toiduks, mis lasevad lastel läbi elada maailmasündmuste ja inimeste elu vaimset sügavust. Neis peegeldub inimeste päritolu, sünn, saatus, saatusekatsumuste hea eesmärk, püüd moraalsete tegude ja omaduste poole, surm. Lapsed ei mõista muinasjutte nagu tavalisi jutustusi, vaid kui sügavaid põhitõelusi, milles peegelduvad maailmasündmused, inimeste ja inimkonna elu. Lapsed võtavad muinasjutte kui allegoorilisi pilte, mida ei saa mõõta realistlike mõõdupuudega. Nende kaudu on selles eas võimalik äratada austust ja tänulikkust kõige loodu vastu.

Religiooniõpetus toimub lõimitult eesti keele õpetusse, läbi õppematerjali sisu. Õpetuse peamiseks eesmärgiks on väärtuskasvatus. Lisaks lugude sisule ja lugudega kaasnevatele aruteludele õpitakse igapäevases käitumises ja esilekerkivates konfliktides peamiselt eeskuju järgi oma tunnete teadvustamist ning väljendamist, teiste vajaduste märkamist ning tunnetega arvestamist, oma tegevusele hinnangu andmist, oma eksimuse tunnistamist, vabanduse palumist, andestamist.

Erinevates põhiainetundides käsitletakse rahvakalendri pühi, tutvutakse rahvakommetega, toetades kultuurilise identiteedi arengut. Rahvakommete tutvustamine käib ka läbi laulude, laulumängude, pühadekaunistuste meisterdamise, pühaderoogade valmistamise ja söömise.

Lisaks üldlevinud kommetega tutvumisele arutletakse ka kommete varieerumise üle peredes. Lapsed tutvuvad kommete erinevustega ning kujuneb välja mõistev suhtumine erinevatest rahvuslikest mõjutustest või inimeste väärtushinnangutest vms tulenevate erisuste vastu.

Õppetegevus ja -sisu

Muinasjuttude kuulamine. Muinasjutupildid.

Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.

Meelikekoolituse harjutused.

Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.

Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.

Kuupidude ettevalmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

1.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;

- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;
- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- märkab kaaslaste vajadusi, püüab käituda kaaslasti arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;
- oskab paluda vabandust.

2. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Õpetus sarnaneb veel suuresti esimese kooliaasta õpetusega. Teises klassis jutuvarasse lisanduvate legendide tegelasteks on religioossed isiksused, inimesed, kes teisi aitavad. Ettetulevaid sügavasisulisi mõisteid nagu “sünd”, “surm”, “saatus” ei seletata, vaid mõistetakse üldkonteksti läbielamise teel.

Esimestele klassidele on kohased erinevad meeltekooolitus-harjutused ning mängud. Oma kõigi meelte tundma õppimine ning kasutamine on tähtsad oma tegevuse ning tunnete teadvustamisel ning olulised ka eneseväljendusoskuse arengus.

Klassis jutustatud lugude põhjal joonistatakse pilte, sidudes aine kunstiõpetusega.

Läbi jutustatud lugude ning erinevate põhitunni tegevuste lõimub religiooniõpetus eesti keele ainega. Lugusid ja legende jutustatakse ka võõrkeeletundides, vastavalt laste keeleoskusele lihtsustatud sõnavara abil.

Käsitöö ja kodundus haakuvad religiooniõpetusega läbi rahvakalendri jt pühade tähistamise kommete – pühadetoitude valmistamise, enese ja tubade kaunistamise jne. Siinkohal omandatakse teadmisi ka etiketist.

Rahvakalendri ja religiooniga seotud kommete õppimisega kaasnevad alati ka sobilikud laulud, salmid, laulumängud, mõistatused, ühendades religiooniõpetuse kehalise kasvatuse, koduloo, muusikaõpetuse ja muidugi ka eesti keele õpetusega.

Õppetegevus ja -sisu

Muinasjuttude ja legendide kuulamine. Muinasjutupildid.

Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.

Meeltekooolitus-harjutused.

Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.

Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.
Kuupidude ettevalmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

2.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte;
- suudab ärgselt tajuda erinevate meeltega;
- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;
- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- märkab kaaslaste vajadusi, püüab käituda kaaslasti arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnustada;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;
- oskab paluda vabandust.

3. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

9. eluaasta kriisis muutuv enese ja ümbritseva kogemine toob kaasa uut moodi küsimused maailma ja inimese kohta. Muutub kogu lapse olemus: ta ei ole enam ainult järeleaimaja, vaid hakkab nüüd oma sisemuses eristama seda, mis kuulub tema juurde ja mis mitte, tekib sisemaailm. Laps tunnetab end erilisena, teistest erinevana.

Nüüd on sobiv rääkida ka “hea ja kurja”, lastele on see mõistetav. Lugudega seotud aruteludesse tulevad üldnimelikud mõisted nagu ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andmine jne. Suuremat tähelepanu pööratakse teadvustatud eetilisele käitumisele ja selle üle arutlemisele. Vesteldakse lugude moraalsest sõnumist.

Kolmandas klassis on sobiv käsitleda Vana Testamendi lugusid. Maailma ja inimese sündimise ning arenemise vaimne dimensioon vanatestamentlikus mõttes (loomislugu) toetab selles arenguetaapis last austava, usaldava ja inimliku vaatenurga leidmisel võõraks muutavas maailmas. Evangeeliumeid puudutatakse selles eas veel vaid põgusalt – legendid Jeesuse sünnist ja lapsepõlvest.

Moraalseid väärtusi õppides tutvutakse lugudega erinevatest maailma religioonidest.

Õppetegevus ja -sisu

Vana Testamendi lood – loomislood, lood patriarhidest, Mooses ja 10 käsku. Jõulusündmus.
Legendid Jeesuse lapsepõlvest.
Arutelud lugudes ja igapäevaelus tekkivate moraaliküsimuste üle.
Moraalsete väärtuste omandamine matkimise teel.
Meeltekoositusharjutused.
Rahvalaulud, pühadelaulud, laulumängud, mõistatused, salmid.
Rahvakalendri- jt pühade tähistamine.
Kuupidude ette valmistamine, neil esinemine.

Taotletavad õpitulemused

3.klassi lõpetaja:

- kuulab sisemise kaasaelamisega muinasjutte, legende, pärimusi;
- suudab ärksalt tajuda erinevate meeltega;
- nimetab tähtsamaid rahvakalendri pühi;
- kirjeldab nende pühade levinumaid traditsioone;
- teab oma pere traditsioone ja oskab neid teistele tutvustada;
- kirjeldab näiteid tuues, kuidas erinevad inimeste uskumused, arvamused, soovid;
- selgitab oma sõnadega, mis on ausus, õiglus, kohusetunne, vastutustunne, sõnapidamine, usaldus, tänulikkus, andekspalumine ja –andestamine;
- märkab kaaslaste vajadusi, püüab käituda kaaslasti arvestavalt;
- oskab anda hinnangut oma tegevusele;
- mõistab, et on tähtis oma eksimust tunnistada;
- toob näiteid, mille poolest on tema eriline;
- tunneb ära oma peamised tunded ja väljendab neid;
- oskab paluda vabandust;
- mõistab, et andestada on oluline;
- omandab usalduse maailmas ja inimelus toimuvate vaimsete seaduspärasuste suhtes.

Õppe-eesmärgid II kooliastmele

- enda jaoks oluliste väärtuste tundmine, väärtuste ja valikute seostamine;
- oskus seostada väärtusi ja moraalinorme üksikisiku valikute ja toimimisega ning ühiskonna toimimisega;
- „kuldse reegli” ja olulisemate eetiliste printsiipide tundmine;
- vooruste tundmine ning oskus näha neid avaldumas inimeste käitumises;
- lugupidav suhtumine erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- oskus lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- andestuse olulisuse mõistmine ning oskus andeks paluda.

4. klass

Õpetuse juhtmotiivid ning õppeainetevaheline lõimimine

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale.

Rahva ja maa temaatika seob religiooniõpetuse koduloo teemadega ja emakeeleõpetusega, kus süvenetakse kodukoha ajalukku, muistenditesse, legendidesse.

Teise kooliastme teemaks võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäevadega seotud pidudel.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga, kesksel kohal on üks siht, töö armastuse sõnumiga.

Õppetegevus ja –sisu

Lood Vana Testamendi prohvetitest ja kuningatest, psalmide ainestik.

Eeposed.

Autoriteedid ja väärtuste hierarhia. Eeskujud.

Sotsiaalsed mängud.

Andekspalumine, andestamine, leppimine.

Taotletavad õpitulemused

4. klassi lõpetaja:

- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- mõistab andestuse olulisust ning oskab andeks paluda.

5. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

Sel perioodil otsib laps konkreetsele isikule suunatud aukartusele uut objekti, otsib kangelasi, keda sisemiselt järgida, mitte väliselt järele aimata. Need otsingud tuleb suunata tegelastele, kes tõusevad harjumuspärasest kõrgemale. Kangelastena tutvustatakse reaalseid inimesi lähemast ja kaugemast minevikust.

Käsitletakse mõistet “saatus”. Saatusest rääkides otsitakse näiteid ajaloost, kus üksikisikute puhul on näha, kuidas inimene kujundab loovalt oma saatust. Olulised on selliste inimeste elulood, kes hilisemates elusituatsioonides võivad saada eeskujuks või anda inspiratsiooni: Florence Nightingale, Mahatma Gandhi, Martin Luther King, kohalikud eeskujud (nt Arvo Pärt, Juhan Kunder jne).

Saatusest räägitakse nii, et noor inimene tõeliselt tunneks – inimesel on saatus. Otsitakse erinevusi: mis toimub juhuslikult ja mis on saatus. Näiteid võib leida ajaloost, kirjandusest ja igapäevaelust. Üksikute kirjelduste juures tõstetakse esile nende erilisust ja ainulaadsust, nt: Orleansi neitsi, Schiller. Vaadeldakse ka isiksusi, kelle saatuseks on olnud elada kehalise puudega, nt Jacques Lusseyran, Helen Keller, Ludvig van Beethoven.

Teise kooliastme teemaks võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid, mida saab esitada kuupidudel või aastapäuhadega seotud pidudel. Ainevihikud täienevad kokkuvõtete ja tsitaatidega jutustustest, ajalooliste pidepunktidega.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga.

Õppetegevus ja –sisu

Uue Testamendi pärimus: teemad, mis on seotud Ristija Johannese, Jeesuse, Maria sünni- ja lapsepõlvelugudega, teemadega Ristija Johannese elust ja Jordani sündmusest.

Idamaad. Vana-Kreeka.

Saatus, vabadus, vastutus.

Jutustused inimeste eludest, kogemustest, mälestustest.

Voorused: õiglus, vaprus, mõõdukus, tarkus, elutarkus, usk, lootus, armastus.

Sallivus ja lugupidamine. Eelarvamused.

Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

5. klassi lõpetaja:

- toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- nimetab käsitletud voorusi (õiglus, vaprus, mõõdukus, tarkus, elutarkus, usk, lootus, armastus) ning oskab neid lahti mõtestada, tuues näiteid vooruste avaldumise kohta inimeste käitumises;

- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad.

6. klass

Õpetuse juhtmotiivid ja õppeainetevaheline lõimimine

Jätkuvalt tutvustatakse kangelaasi elust ehk reaalseid inimesi lähemast ja kaugemast minevikust.

Kui on piisavalt tegeldud saatuseküsimumustega, vaadeldakse 6. klassis seda, mis inimeses on päritud vanematelt kõrvuti sellega, mida ta ise sündides kaasa toob. Seda tehakse biograafiliste näidete varal.

Seaduste, reeglite ja lepingute käsitlemine on 6. klassis õpetust läbiv. Samuti orientatsiooni laienemine välismaailmale ning mina ja maailma vastandamine, aga ka põhjusliku mõtteviisi arendamine. Seetõttu sobib nimelt 6. klassis käsitleda moraalireeglite, õiguste, tõekspidamiste teemasid.

Teise kooliastme teemaks religiooniõpetuses võivad olla ka erinevad sotsiaalsed mängud, mis võimaldavad kogemust mina ja grupi suhetest, vastas- ja koostoimest. Käsitlevate teemade süvendamiseks võib teha dramatiseeringuid.

Õppeaine pole piiratud kristliku kultuuriga.

Õppetegevus ja –sisu

Uue Testamendi pärimus: lood Jeesuse Kristuse elust, tema mõjust inimestele, 12 jüngrist ja nende elusaatustest, tähendamissõnadest.

Jeesus Kristuse elu ajalooline ja kultuuriline taust Rooma riigis.

Biograafiad või lühemad jutustused inimsaatustest.

Vana-Rooma kultuur.

Reeglid ja seadused. Kirjutatud ja kirjutamata reeglid. „Kuldne reegel”

Õigus ja õiglus. Tähelepanelikkus ja hoolivus. Kadedus ja heategevus.

Sõna jõud.

Inimeste tõekspidamiste sarnasused ja erinevused.

Väärikus. Iseendaks jäämise raskused.

Suhtumine loodusesse.

Sotsiaalsed mängud.

Taotletavad õpitulemused

6. klassi lõpetaja:

- toob näiteid väärtuste ja moraalinormide rolli kohta üksikinimese elus ning ühiskonnas;
- tunneb olulisemaid eetilisi printsiipe toob näiteid nende toimimise kohta;
- suhtub lugupidavalt erinevatesse maailmavaatelistesse tõekspidamistesse;
- nimetab enda jaoks olulisi väärtusi ja kirjeldab õpitu valguses, kuidas need tema toimimist kujundavad ning valikuid mõjutavad;
- pakub konstruktiivseid toimimisvõimalusi, et lahendada lihtsamaid väärtuskonflikte;
- tunneb läbitud temaatika piires Vana ja Uut Testamenti, Jeesuse elu evangeeliumite põhjal.